

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNİN EN
AZA İNDİRİLMESİ, KURAKLIKLILA MÜCADELE VE SU
KAYNAKLARININ VERİMLİ KULLANILMASI İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLLENMESİ
AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI
KOMİSYONU**

**(10/77, 372, 491, 534, 693, 817, 868, 992, 1004, 1018, 1150, 1170,
1221, 1305, 1434, 1518, 1806, 1815, 1943, 2009, 2139, 2206, 2391,
2909, 2929, 3031, 3032, 3382, 3558, 3575, 3581, 3583, 3647, 3677,
3682, 3690, 3708, 3740, 3769, 3798, 3817, 3831, 3840)**

TUTANAK DERGİSİ

23'üncü Toplantı

30 Haziran 2021 Çarşamba

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- SUNUMLAR

1.- Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı'nın, iklim değişikliği ve Türkiye'de suyun yönetimi hakkında sunumu

2.- Kadir Has Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Alp Erinç Yeldan'ın, video konferans sitemiyle iklim değişikliğiyle ilgili çalışmaları, Paris Sözleşmesi ve Avrupa Yeşil Mutabakatı hakkında sunumu

**KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNİN EN AZA İNDİRİLMESİ,
KURAKLIKLA MÜCADELE VE SU KAYNAKLARININ VERİMLİ KULLANILMASI İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**

(10/77, 372, 491, 534, 693, 817, 868, 992, 1004, 1018, 1150, 1170, 1221, 1305, 1434, 1518, 1806,
1815, 1943, 2009, 2139, 2206, 2391, 2909, 2929, 3031, 3032, 3382, 3558, 3575, 3581, 3583, 3647,
3677, 3682, 3690, 3708, 3740, 3769, 3798, 3817, 3831, 3840)

23'üncü Toplantı
30 Haziran 2021 Çarşamba

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Küresel İklim Değişikliğinin Etkilerinin En Aza İndirilmesi, Kuraklıkla Mücadele ve Su Kaynaklarının Verimli Kullanılması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 14.04'te açıldı.

Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı tarafından, iklim değişikliği ve Türkiye'de suyun yönetimi;

Kadir Has Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Alp Erinc Yeldan tarafından, video konferans sistemiyle iklim değişikliğiyle ilgili çalışmaları, Paris Sözleşmesi ve Avrupa Yeşil Mutabakatı;

Hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, 6 Temmuz 2021 Salı günü saat 14.59'da toplanmak üzere saat 16.56'da toplantıya son verildi.

30 Haziran 2021 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.04

BAŞKAN: Veysel EROĞLU (Afyonkarahisar)

BAŞKAN VEKİLİ: Nevzat CEYLAN (Ankara)

SÖZCÜ: Semra KAPLAN KIVIRCIK (Manisa)

KÂTİP: Hasan KALYONCU (İzmir)

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Hayırlara vesile olması dileğiyle toplantıyı açıyorum.(*)

Milletvekillerimiz mevcut. Efendim, bugün, özellikle Tarım ve Orman Bakan Yardımcımız Akif Özkaldı Beyefendi, ekibiyle beraber, genel müdürlerle beraber sunum yapacak.

Bize esasen daha önce sunum yapılmıştı ama biz 2 bakanlığı hem Tarım ve Orman hem de Çevre ve Şehircilik Bakanlığını birer defa daha dinleyelim dedik. Dün de -sağ olsun- Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum Beyefendi uzun bir sunum yaptı, bizdeki aşağı yukarı en uzun toplantı oldu.

Bugün de işte özellikle iklim değişikliğinde Türkiye'deki suyun yönetimi konusunda su çok önemli. Bu bakımdan Akif Bey de ta DSİ'de başlayıp DSİ'de mühendis, sonra şube müdürü, sonra daire başkan yardımcısı, daire başkanı, genel müdür yardımcısı, genel müdür, sonra müsteşar yardımcısı, müsteşar, şimdi de bakan yardımcısı olarak yani böyle basamakları birer birer çıkarak gelen ve DSİ'yi çok iyi tanıyan, suyu çok iyi tanıyan bir arkadaşımız, yanında ekibi var, genel müdürlerimiz, genel müdür yardımcılarımız, hoş geldiniz diyoruz. Hemen sözü size veriyoruz, tabii, burada, özellikle iklim değişikliğinin çok üzerinde duruldu Akif Bey. Biz daha ziyade suyun tasarruflu kullanılması açısından da DSİ'ye çok büyük rol düşüyor. Dolayısıyla, sizlerden bilhassa kuraklıkla mücadele konusunda görüşlerinizi bugün almak istiyoruz, sorular var tabii, onları da alacağız.

Daha sonra da bir hocamız var, Profesör Doktor Alp Erinç Yeldan Hoca'mız Kadir Has Üniversitesi öğretim üyesi, o da çevrim içi bir konuşma yapacak. Bugün aşağı yukarı konuşmaları bitiriyoruz ancak benim Komisyon'daki değerli milletvekillerim, sizlere şöyle bir teklifim var. Burada, tabii, Kevser Hanım'ı dinledik, çok güzel sundu ama burada diğer arkadaşlar var. İşin başından beri teknik heyet burada, önümüzdeki hafta da onları da grup grup dinlese çok isabetli olur diye düşünüyoruz hem rapor yazma safhasında o bakımdan ben...

MURAT BAKAN (İzmir) – Raporla ilgili zaten yani raporu da kapsayacak şekilde görüşleri, yapacakları toplantıda olursa.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onlar, efendim, olacak yani şöyle düşünüyoruz. Önümüzdeki hafta kendileriyle bir toplantı yapalım raporun hazırlanması, bir değerlendirme, en sonunda da onların aldıkları tespitler her kurum neyi, nasıl yapacak bununla ilgili çalışma yaptılar, çok güzel bir çalışma yaptılar. Onları da grup grup, birkaç grup hâlinde değerlendirmek istiyoruz.

MURAT BAKAN (İzmir) – Rapora da hazırlık mahiyetinde olacaktı.

* Coronavirüs salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, rapora hazırlık, hem hazırlık hem de sunum olacak, hem sunum hem de rapora hazırlık sadedinde çünkü gayet herkesi dinledik, en uzun aslında Komisyon olarak en fazla sayıda uzman, profesör, kamu kurum, kuruluşu elemanı dinlediğimiz komisyon oldu. Bir rekora imza attık, zaten önümüzdeki herhâlde 15’ine doğru da Meclis kapanacağı cihetiyle artık raporumuzu toparlamamız lazım.

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – Seyahat yok herhâlde.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Seyahat herhâlde isterseniz şeyden sonra yapabiliriz, önümüzdeki haftadan sonra ama bilemiyorum, ondan sonra 15 Temmuz, ondan sonra Kurban Bayramı geliyor. Arzu ederseniz seyahati de planlarız.

Evet, şimdi sözü Sayın Bakan Yardımcımız Akif Özkaldı’ya veriyorum.

Buyurun Akif Bey, söz sizde efendim.

II.- SUNUMLAR

1.- Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı’nın, iklim değişikliği ve Türkiye’de suyun yönetimi hakkında sunumu

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Sayın Başkanım, değerli Bakanımız, saygıdeğer milletvekillerimiz, kurul üyelerimiz, hepimizi saygıyla selamlıyorum.

Efendim, malumunuz üzere 14 Nisan 2021 tarihinde yine, bu salonda bir sunum yapmıştık, o sunumumuz biraz detaylıydı, teferruatlıydı, orada ülkemizdeki yağışlar, su potansiyelimiz, sektörlere göre bunun dağılımını, havzalardaki su durumlarımızı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğümüzün bugüne kadar yaptığı yatırımları, sulamaların gelişimini, içme suyu havzalarındaki durumlarımızı, su yönetimindeki mevcut durumumuzu, havza ölçeğinde yaptığımız çalışmaları bunların içerisinde havza koruma eylem planları, il havza yönetim planları, sektörel tahsisler, taşkın yönetim planları ve kuraklık çalışmalarımız, son olarak da kuraklıkla mücadele ve iklim değişikliğine göre almış olduğumuz, yaptırmış olduğumuz çalışmalardan bahsetmiştim.

Bugün de direkt konsantrasyonumuzu iklim değişikliği ile alakalı olarak su yönetiminde suyu verimli kullanabilmek için her sektörde yapmış olduğumuz çalışmalardan ve bundan sonra yapacağımız çalışmalardan kısaca bahsetmek isterim. Efendim, Türkiye’yi etkileyen hava kütlelerinden öncelikle bahsetmek istiyorum. Tabii ki çevremize baktığımız zaman kuzey tarafından Sibirya yüksek basınç merkezinden gelen değişik hava kütleleri var. Efendim, İzlanda’dan bir farklı, güney tarafından daha çok tropikal sıcaklık, Basra alçak basınç merkezinden çok daha farklı.

Özetle, Türkiye coğrafi olarak orta kuşakta yer almakta, genel olarak ılıman iklim özelliklerine sahip farklı iklim özellikleri görülmektedir. Ülkemiz ve yakın çevresini etkileyen hava kütleleri şekilde görüldüğü gibi bu çeşitliliği daha da artırmakta.

Tabii ki, yağışlara baktığımız zaman, Türkiye’de topoğrafyanın yağışlar üzerindeki etkisine baktığımızda yağış dağılımı alansal ve zamansal olarak oldukça farklılık göstermekte. Özellikle iç kesimlere baktığımızda en düşük yağış aldığımız Konya kapalı havzası ve Karapınar bölgesinde 200 milimetre kadar yağış alırken Karadeniz Bölgesi’nde bu yağışlar 2.500 milimetreye kadar varabilmekte. Akdeniz Bölgesi’nde yağışlar ağırlıklı olarak kışın gerçekleşirken Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ilkbaharda meydana gelmekte. Karadeniz Bölgesi’nde hemen hemen her mevsim yağış almaktayız.

Ülkemizde yıllık alansal yağış ortalaması 574 milimetre ölçülmüş. Geçmiş yıllardan, 1971-2020 yılları dönemine baktığımızda, yıllık yağış değişimleri incelendiğinde yaklaşık olarak yedi yılda bir kuraklık periyodu yaşıyoruz. Tabii yirmi, yirmi yılda şiddetli kuraklıklar yaşıyoruz ama hemen hemen -zaten grafikte de gözüküyor- her yedi yılda bir kuraklık periyodu yaşıyoruz.

Ülkemizin 1951-2020 yılı yağışları incelendiğinde -şekilde de bir miktar görebiliyoruz kesik kesik olanları... Kırmızı renkli olanlar normal biraz önce bahsetmiş olduğum bizim ortalama aldığımız yağış yani 574 milimetre, kesik kesik olan da doğrusal yağış miktarının gidişatını gösteriyor. Dolayısıyla, kesikli yeşil çizginin doğrusal eğim çizgisinden bu ve bunu temsil eden denklemden anlaşılacağı üzere- özetle yılda 0,36 milimetre bir azalış söz konusu. Buna mukabil ortalama sıcaklıkların zamansal dağılımı ve eğilimine bakacak olursak yine 1971-2020 yılları arasında 220 istasyonda yapılan çalışmalar neticesinde son elli yılda 12,5 dereceden 14,5 dereceye yükselmiş bir ortalama sıcaklık var. Yüz yıla baktığımızda bu, 4 dereceye kadar varan artışlar var. Ülkemizdeki sıcaklık artışı küresel sıcaklık artışına benzer bir şekilde 1998 yılından günümüze yaklaşık 1 derece artmış.

Tabii, bununla birlikte meteorolojik afetlere bakacak olursak ülkemizde özellikle son yıllarda değişen iklim şartlarının da etkisiyle meteorolojik afetlerin sayı, süre ve şiddetlerinin arttığını daha önce sık görülmeyen bazı afet türlerinin de son zamanlarda meydana geldiğini görüyoruz. Bunların başında şiddetli sel ve fırtına yüzde 28’le ilk iki sırada yer alıyor. Bunun devamında dolu afeti yüzde 19’la üçüncü sırada. Kar ve don afeti yüzde 7’yle ülkemiz genelinde etkili oluyor. Son zamanlarda gündemimizde olan kuraklık afeti de yüzde 4’le, yıldırım afeti yüzde 3 oranla ülkemizde etkisini göstermekte. Tabii, son zamanlarda kentlerde, şehirlerimizde özellikle kentsel taşkınlar görüyoruz, bunların maalesef yol açtığı olumsuzluklar, zararlar var. Bunun sebebine bir bakacak olursak ülkemizde özellikle kentsel alanlar, çarpık kentleşme, iklim değişikliğinin su kaynakları üzerindeki etkisinden dolayı akış rejiminde düzensizliklere meydan vermekte. Özellikle yanlış arazi kullanımı, yağış akış katsayısı ki doğal örtü olduğunda bu katsayı daha farklı, bunu beton, asfalt gibi biraz daha kentleşmeyle birlikte arazi kullanımı değişince katsayılar artıyor ve akan debide de, suda da önemli ölçüde artışlar meydana geliyor. Bu da bize kısa süreli şiddetli yağışlarla birlikte kentlerimizde büyük sorunlara meydan vermektedir. Biz, peki, Bakanlık olarak neler yapıyoruz bunlara karşılık? Bakanlığımız tarafından hazırlanan kapsamlı taşkın yönetim planları var, bu çalışmalarımızı bu meyanda devam ettiriyoruz.

Taşkın yönetim planlarında belirtilen tedbirlerden sorumlu olarak bizim Bakanlığımızın yanı sıra çok sayıda kurumlar da var. Bunların en başında büyükşehir belediyelerimiz geliyor. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’na göre “Belediyeler derelerin ıslahını yapmak”la yükümlü. Ayrıca, aynı yetki ve sorumluluk tabii, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğümüzde de var. Mevzuatta DSİ’nin kontrol yetkisi verilmekte ancak herhangi bir kuruma doğrudan yaptırım yetkisi bulunmuyor.

Tabii ki, iklim değişikliği projeksiyonlarına baktığımızda yapmış olduğumuz çalışmalarda 2015-2040 projeksiyonu var, 2041-2070 projeksiyonu ve 2071-2100 projeksiyonuna göre ülkemizdeki toplam 25 havzada değişimler nasıl olacak bunlara kısaca bakacak olursak; RCP 8.5 senaryosuna arkadaşlar çalıştığında bu senaryoya göre havza bazlı su fazlası su açığını gösteren tematik haritayı ekranda görebiliyoruz. Bu, tabii, karışık gibi gözükebilir ama buradan alacağımız sonuç, çıkaracağımız sonuç özellikle Fırat, Dicle, Konya kapalı ve Doğu Akdeniz havzalarında önümüzdeki yıllarda uzun vadede yüksek miktarda su açığı öngörülmekte.

RCP 4.5 ve 8.5 senaryolarına göre Meriç, Ergene, Yeşilirmak, Çoruh, Aras ve Van Gölü havzaları hariç olmak üzere tüm havzalarımız referans döneme göre su potansiyelinde önemli oranda azalma söz konusu olacak. Bu iklim değişikliğinin enerji sektörümüze etkisi nasıl olacak, buna baktığımızda göre aynı model göz önüne alındığında, bugün itibarıyla hidroelektrik santrallerimizden 108 milyar

kilovatsaat/yılda enerji ürettiyoruz. Bunu 2040 projeksiyonunda bu kapasitemizin yaklaşık yüzde 10 oranında azalacağını 2041-2070 arasında bu oranın, kayıp oranının yüzde 15 olacağını; 2071-2100 yılları arasında da yüzde 20'lere varan bir kapasite azalması olacağı öngörüldü.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Sayın Bakan, bu RCP'yi bir açıklayabilir misiniz, 8.5 senaryosuna göre dediniz ya?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Evet.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Hangi verileri temel alarak...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – RCP 4.5 ve 8.5 senaryolarını...

HASAN KALYONCU (İzmir) – “RCP” dediğiniz programı...

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – İyi ve kötü senaryolara göre yapılmış çalışmalar bunlar.

HASAN KALYONCU (İzmir) – İyi ve kötü senaryolar hangi veri üzerinde?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – İşte, bunlardan söyleyeceğim.

8.5 kötü senaryo, 4.5 de iyi senaryoya göre ele alınmış, yapılmış çalışmalardır.

Evet, mevcut toplam sektörel su kullanımlarına baktığımızda yıllık kullanılabilir 112 milyar metreküp suyumuz var. Bunun bugün itibarıyla 57 milyar metreküpünü kullanıyoruz. Bunun da yüzde 77 gibi oranını yani 44 milyar metreküpünü sulamada, 13 milyar metreküpünü de içme, kullanma ve sanayi sektöründe kullanıyoruz.

Sulanan alanlar, uygulanan sulama yöntemlerine baktığımızda yüzey sulama yüzde 62, yağmurlama yüzde 21, damlama yüzde 17. Tabii ki, bizim hedefimiz... Tabii ki, bu eskiden beri geldiği için yüzey sulama oranı bir miktar yüksek. Bir tarafta yeni yaptığımız işlerimizi tamamen kapalı damlama, yağmurlama yaparken eski sulama sistemlerini de -biraz sonra detayını vereceğim- suyu daha verimli kullanma adına kapalı sisteme geçirme çalışmalarımız devam etmekte.

Tabii ki, gündemimizde kullanılmış suların geri kazanımı çalışmaları da var. Bugün itibarıyla bunun yüzde 2,5 gerçekleştirmişiz. 2023 yılında bu oranı inşallah yüzde 5'lere çıkaracağız. Burada iki tane geri dönüşüm var. Bir, atık su arıtma tesislerinde bir uygulamam yaparak bu suyu tekrar kullanmak, bir de tarımsal sulamadan dönen suları da tekrar kullanma adına. Bugüne kadar inşa edilen 21 adet atık su arıtma tesisiyle yaklaşık 315.000 metreküp/gün atık su arıtılarak tarımsal sulamada kullanılmakta. 21 adet de görüyoruz bunların nerede olduğunu; Malkara'da atık su arıtma tesisimiz var. Şu anda Afyonkarahisar'da -Sayın Bakanımız çok iyi bilir- bir inşaatı devam eden işimiz yakın zamanda inşallah bitireceğiz. Kilis'te yine 4.720 dekarlık bir alanda bu çalışmamız devam ediyor. Tekirdağ Malkara'daki alanımız 2.780 dekar. Burada sulama suyu standartlarına uygun dezenfeksiyon üniteleri eklemek suretiyle bu çalışmalar devam ediyor.

Yaptığımız bir çalışma neticesinde açık sistemlerin yüzde 90'ını, tamamını olmasa da yüzde 90'ını basınçlı borulu sisteme geçirilmesi durumunda ne kazanabiliriz diye bir çalışma yaptık. Burada yılda 6.452 metreküp/hektar daha su tükettiğimizi kabul edersek çünkü açık sistemlerde 12.500-15.000'lere varan tüketimimiz var maalesef hektar başına, kapalı olunca 6.400 hatta 5 binlere kadar bunu düşürebiliyoruz damlama yaptığımız zaman. Burada sağlanan tasarruf yıllık 16,2 milyar metreküp bu da toplamda yüzde 33 oranında bir su tasarrufu olduğunu göstermekte.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – En büyük tasarruf burada, başka yerden çok daha zor.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Çünkü suyu en çok burada kullanıyoruz yüzde 77 oranında.

Sayın Bakanım, değerli milletvekillerimiz; yenileme projelerinden bahsedecek olursak bugüne kadar 37 adet yenileme projesini tamamlamışız 31.534 hektarlık bir alana tekabül ediyor. 14 projemiz ağırlık biraz burada artı, 100.632 hektar alanda şu anda devam ediyor. Projesi tamamlanan burada yine artan bir miktar var 44 projemiz var, 170.840 hektar alan da burada var. Proje yapımı devam eden 51 proje 230.954 hektar, planlaması devam eden 67 projemiz var. Buraya baktığımızda yaptığımız belli ölçekte var ama inşaatı devam eden özellikle projesi, planlaması devam eden çok sayıda projemiz var. Bunları inşallah artan veya artacak bütçe imkânları dâhilinde tamamladığımızda 1 milyon 73 bin hektar alanı önümüzdeki yıllarda yapmamız elzem. Sulama suyunu verimli kullanma adına bu çalışmaları yapıyoruz, yapmaktayız.

İçme suyuna bakacak olursak burada da içme suyu kayıp kaçakları çok önem arz etmekte. Buradan İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıpları Kontrol Yönetmeliği'miz var önceki yıllarda çıkarttığımız. Buradaki hedefimiz büyükşehir belediyelerinde ve il belediyelerinde 2023 yılına kadar en fazla yüzde 30, 2028'e kadar yüzde 25 düzeylerine bunu düşürmek. Şu an itibarıyla ülkemizdeki kayıp kaçak oranı ortalama yüzde 37. Diğer belediyelerde de 2023'e kadar yüzde 35, 2028'e kadar yüzde 30, 2033 yılına kadar da yüzde 25 seviyelerine düşürmek. Bu kayıpların, yüzde 37 olarak belirttiğim kaybın yüzde 29'u fiziki, yüzde 8'i de idari su kayıplarıdır.

Havzalara göre yeraltı su durumuna bakacak olursak bazı havzalarda maalesef Fırat, Dicle havzası gibi, Konya kapalı havzası gibi, Batı Akdeniz gibi havzalarımızda hatta Meriç, Ergene gibi havzalarımızda tahsis miktarımız rezervimizi bir miktar aşmış, buna yönelik de çalışmalarımız; başta sayaç takma, izleme ve kısıtlama gibi çalışmalarımız devam ediyor. Burada Konya kapalı havzamızda Çumra, Karapınar alt havzasında aylık değişimleri görüyoruz: Kırmızı, Çumra'da; açık maviyle çizilen, Karapınar'da; her ikisinde de görüldüğü üzere su seviyelerinde yıllara göre düşüş söz konusu. Suyun korunması ve sürdürülebilir kullanımını teşvik edilmesi çerçevesinde etkili yönetim modelleri uygulanması için yeterli kontrol sağlanması gerekiyor. Bunu sağlayabilmek için de en önemli aracımız su sayaçları, biraz önce bahsetmiştim. Bununla ilgili geçmiş yıllarda yaptığımız çalışmalar var. Öncelikle Konya ve Ergene, bizim için en kritik havzalardan başlamak üzere ölçüm sistemi kurulması zorunluluğu getirmiştik. 1 Mart 2013 tarihinden önce belgelendirilmiş kuyulara sayaç takmaları için bir süre verilmişti 2020 Nisana kadar. Tabii, daha sonra bu uzatıldı Bakanlık oluruyla 3 Nisan 2022 tarihine kadar uzatıldı.

Peki gelişmelerimiz ne, şöyle bir kısaca bakacak olursak: Tabii ki bizim öncelikle sanayide mecburiyet var. Konya havzamızda 104 adet kuyudan 100'ünde tamamlamışız, hemen hemen burada tamamlandı. Meriç, Ergene'de 1.072 kuyudan 971 adet kuyuya sayaç takılabilmiş. Sanayi sektöründe böyle.

Sulamada istediğimiz hedefe maalesef ulaşamadık. Konya'da 24.636 kuyudan 6.156'sında ancak takabilmişiz. Meriç, Ergene'de 708 kuyudan 243 adedinde takılmış.

Göller ve sulak alanlar geçen seferki toplantıda da gündem olmuştu. Yapmış olduğumuz 11 havzada Akarçay, Büyük Menderes, Ceyhan, Gediz, Kızılırmak, Konya, Küçük Menderes, Meriç, Ergene, Sakarya, Susurluk, Yeşilirmak, burada 420 göl, baraj ve gölette yapılan fizikokimyasal izleme çalışmaları neticesinde bunun yüzde 28 gibi oranının birinci sınıf, yüzde 49 gibi oranının ikinci sınıf, yüzde 18 üçüncü sınıf, yüzde 5 dördüncü sınıf olduğu gözlemlendi. Bu göl, baraj ve göletlerin su bütçeleri hesaplandığında yüzde 68'in ortalama hacim değerleri negatif, yüzde 32'nin ise ortalama hacim değişim değeri pozitif olarak hesaplanmış. Diğer havzalarda da "Durgun Sularda Özümleme Kapasitesi Belirlenmesi ve Su Kalitesi İyileştirilmesi Projesi II" adı altında bir ihale yaptık. İhale süreci devam ediyor. Bu sene inşallah, diğer kalan havzalarda da çalışmamız başlayacak.

Tabii ki başta Konya havzası olmak üzere birçok havzamızda maalesef kendi havzasından gelen sular yetersiz olduğu için havzalar arası su transferi elzem oldu. Ülkemizde, biraz önce bahsetmiştim, yağış dağılımı düzensiz olduğundan bu bazı durumlarda zorunlu hâle geliyor. Bunu yaparken de tabii ki havzalardaki hidrolojik ve ekolojik etkiler titizlikle inceleniyor, varsa olumsuz etkileri azaltmak için gerekli tedbirler alınıyor. Bunlara bazı örnekler verecek olursak Konya Derebucak Gembos derivasyonu ile Konya havzasında 130 milyon metreküp suyu Beyşehir Gölü'ne aktarmıştık. Yine, Mavi Tünel ile yılda 414 milyon metreküp kapalı havzaya aktarıldı. Kayseri Zamantı tüneli ile Seyhan Zamantı Irmağı'ndan Kızılırmak Develi kapalı havzasına yılda 114 milyon metreküp su aktarıldı. İstanbul Melen, İstanbul için içme suyu konusunda olmazsa olmazımız, bu projeyle yılda 268 milyon metreküp şu anda aktarıyor. Nihai hâle geldiğinde inşallah 3 aşamalı isale ithalatımız ve barajı da göz önüne aldığımızda toplam 1,18 milyar metreküp suyu inşallah 2040 yılına kadar İstanbul'un su ihtiyacı karşılayacak. Bolu Gerede derivasyon sistemiyle Ankara'ya yılda 226 milyon metreküpü sağlıyoruz, şu anda çalışıyor bu sistem Çamlıdere Barajı'nı besliyor.

Su kanunu geçen seferki toplantımızda da dağınık su yönetiminin tek elden yönetilmesi, havza bazlı yönetim, suyun hem miktar hem de kalite yönüyle daha etkin yönetilebilmesi açısından su kanununun çıkarılması gerektiğinden bahsetmiştim. Yine bu konu üzerinde kısaca duracak olursak tabii ki konuşmamın başında da belirttiğim üzere son zamanlarda su kaynaklarına olan talep su kaynakları üzerindeki baskıyı giderek artırıyor. Bu da kaynaklarımızın hem miktar olarak hem de kalite olarak korunma ihtiyacını dolayısıyla yeni bir su kanununa ihtiyaç olduğunu gösterdi bizlere. Bu, su kanunu taslağı genel olarak neleri hedefliyor? Çok başlılığın önüne geçilmesi, havza bazında su yönetiminin gerçekleşmesi, planlamaların yine havza ölçeğinde yapılması, suyun miktar ve kalite olarak yönetilmesi, suyun devletin mülkiyet ve tasarrufunda olması, maliyet karşılaması prensibinin uygulanması, su yönetiminde koordinasyon sağlanması, etkin bir izleme, izin, denetim, alıcı ortam bazlı deşarj standartlarının belirlenmesi, su kullanımında ve yapılan inşasının ekosistem ihtiyacının dikkate alınması, suyu usulsüz kullanan ve kirlütenlere caydırıcı cezalar verilmesi, mevzuat çakışmasının dağınıklığı ve boşlukların giderilmesi ve en önemli konulardan bir tanesi de tabii ki Avrupa Birliği mevzuatına uyumun sağlanması hedeflenmiştir. Tabii ki bundan sonra suyun etkin yönetilebilmesi için su kanununun yanı sıra Bakanlık olarak önerilerimizi de özet olarak verecek olursak: Su yönetiminde kurumlar arası yetki ve sorumluluk dağılımı yeniden gözden geçirilerek -bu su kanunuyla sağlanıyor bir miktar- yasal ve idari açıdan güçlü bir su yönetimi sistemi oluşturularak suyu tek elden yönetmemiz, biraz önce bahsettiğim gibi elzem hâle geldi. Suyun miktar ve kalite olarak istenen durumda olması, suyla ilgili uygulayıcı ve kullanıcı konumunda olan tüm kurum, kuruluş ve sektörlerin görev ve sorumlulukları hassasiyetle yerine getirmeleriyle mümkün. Yani burada sadece sudan sorumlu Tarım ve Orman Bakanlığı değil, suyla ilgili Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, belediyelerimiz ve diğer ilgili tüm birimlerimizin de üzerine düşen görevleri ve sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Tasarruf ve bilinçli kullanım için tüm kullanıcılara gerekli eğitim önerilmekte bununla ilgili Bakanlığımız, başta Sulama Birlikleri Kooperatiflerimiz olmak üzere yapıyor ancak bunların etkinliğini daha da artırma ihtiyacı var.

Kullanılmış suların yeniden kullanımından bahsetmiştim, bunu hedeflerimize ulaşmak adına daha yoğun çalışmamız gerekiyor. İklim değişikliğine uyum için teknik ve ekonomik olan tüm depolama baraj, gölet tesislerini bir an önce tamamlamamız lazım. Gıda arz güvenliği için, tabii, pandemiyle birlikte gıdanın güvenilirliği, erişimi çok büyük önem kazandı. Kalan 1,81 milyon hektar sulama projelerinin bir an önce inşa edilerek, işletmeye alınması önem arz etmekte. Bu da bütçe meselesi,

inşallah, gazi Meclisimiz bu konuda gerekli desteği verecektir, buna inanıyoruz. Arazi toplulaştırma çalışmalarının sulama projesi yapımı işiyle birlikte tamamlanabilmesi için gerekli ödeneğin temin edilmesi gerekmektedir.

Arz ederim Sayın Bakanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, çok teşekkür ederiz.

Sorular var, önce Sayın Murat Bakan’dan başlayalım.

Bu arada Jale Nur Hanımefendi, Covid olduğu için hasta. Ben hepiniz adına dün akşam aradım, geçmiş olsun dileklerimi ilettim efendim, onu da belirtiyim, onun da selamı var.

İzmir Milletvekilimiz Sayın Murat Bakan.

MURAT BAKAN (İzmir) - Teşekkür ederiz.

Katkısı daha fazla olur komisyonumuza, çalışkan bir arkadaşımız gerçekten.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, evet.

MURAT BAKAN (İzmir) – Şimdi, Sayın Bakan teşekkür ederiz sunumunuz için.

Su kanunundan bahsettiniz, sadece su kanunu değil, biyolojik çeşitlilik kanunu ve iklim kanunu bu üç kanun çok önemli, bunların çıkması lazım, bu sizin Bakanlığınızı da doğrudan ilgilendiriyor. Yani bu konuda siz, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bilhassa, iki bakanlığın etkisi çok önemli. Biz çıkartacağız Meclis olarak bunu ama tabii, bakanlıklarla koordineli bir şekilde yapılması lazım bu çalışmanın çünkü bu noktadaki bilgi sizde, biz de Parlamentoda bunu yasalaştıracamız.

Şimdi, suyla ilgili, doğrudan sizin Bakanlığınızla ilgili değil ama suyu da siz anlattığınız için söylüyorum. Bu kömürlü termik santrallerle ilgili, kömürlü termik santrallerin su kullanımıyla ilgili ciddi sıkıntılar var yani bir kömürlü termik santral 3,5 dakikada bir olimpik yüzme havuzu kadar su çekiyor. Özellikle kullanım suyu, içme suyu ve tarımda kullanılabilecek suyu çekiyor, soğutmada kullanıyor ve bununla ilgili TÜBİTAK MAM’ın Ceyhan Havzası’nda yaptığı araştırma da bölgedeki su kullanımı noktasında en fazla termik santrallerin su kullanımı yaptığı ve en büyük kirleticinin de termik santraller olduğunu söylüyor. Bir başka şey, suyla ilgili termik santrallerin, bacadan çıkan partiküller ve cürufun rüzgârla beraber havaya karışarak hem yer üstü sularını hem yer altı sularını kirlettiği. Biz bugüne kadar hep sera gazı emisyonu, karbon salınımı anlamında termik santralleri konuştuk ama termik santrallerin su kirleticisi olarak da, hem kullanıcısı hem kirleticisi olarak da rolü var. Dolayısıyla, sizin de sadece orman alanı değil, tarım noktasında buna dikkat etmeniz gerekir diye düşünüyorum.

Bir başka konu: Arazi kullanımı, ormanların kullanımı daha doğrusu. Biz bugün Orman Genel Müdürlüğünün sitesine girdik ve baktık, hani siz buraya birtakım bilgiler veriyorsunuz, buradaki arkadaşlarımız da getiriyor ama biz kendimiz girelim, bakalım dedik, hangi konularda orman izin vermiş? Bakın, ormandan izinler, bu Bakanlığın sitesinden aldığım, çıkarttığım sayfa. Orman Genel Müdürlüğünün verdiği turistik tesis izni var. Mesela 2019’da bir tane vermiş, 2017’de bir tane vermiş, 2016’da beş turistik tesis, 2015’de beş turistik tesis, 2014’te beş turistik tesis; eğitim tesisi, spor tesisi, sağlık tesisi, mezarlık, sokak hayvanları bakımevi, katı atık bertaraf, altyapı, atık su, ulaşım için, savunma için, madenleri saymıyorum çünkü dolu madenlerle ilgili şey, define arama için izin vermiş Orman Genel Müdürlüğü. Yani orman alanlarına bu kadar çok faaliyet için izin verilmemesi gerekiyor, mutlak korunması gereken alan. Ekosistemi koruyabilmek için, oradaki biyolojik çeşitliliği koruyabilmek için önemli orman alanları, diğer taraftan karbon yutak alanı. Dolayısıyla, suyu tek başına korumak yetmez yani ormanıyla, tarım alanlarıyla, ovasıyla, havzasıyla hepsini bir arada koruduğunuz zaman ekosistemi bütünlüklü olarak korumuş oluyorsunuz.

Tarımla ilgili de bir başka konu, yine sizin Bakanlığınızı ilgilendiriyor: Suyun en büyük kirleticilerden birisi de tarım yani gübre ve tarım ilacı kullanımı, pestisitler biliyorsunuz yer altı sularını ciddi şekilde kirliliyor. Mesela Susurluk'tan gelen en büyük kirlenme yine tarım kaynaklı. Dolayısıyla, sizin bununla ilgili, yine Çevre ve Şehircilik Bakanlığıyla koordineli bir şekilde, suyun kirlenmesini önleyecek tedbirleri de almanız lazım.

Bu havzalar arası su transferini söylediniz, ben bununla ilgili çok geniş açıklamalar yaptım, bu Komisyonda siz de tutanaklardan okumuşsunuzdur tekrar etmek istemiyorum. Yani mümkünse havzanın kendi içinde su sorununu çözmek lazım, ciddi ekolojik etkileri var, havzanın alındığı su, geçici bir çözüm yani o. Dolayısıyla, ürün deseni noktasında tarımdaki su kullanımını o bölgenin iklimine uygun olarak çalışmak lazım. Konya Kapalı Havzası'yla ilgili de özellikle yem bitkileri -çok su isteyen, ekildiği burada yapılan sunumlarda daha önce söylendi sizin bu konularda çalışmanız lazım- ama suyla ilgili hepsinden önemlisi damlama sulama yani bu bir seferberlik, millî seferberlik olması gerekir çünkü en büyük su kaybımız sulama da, yani vahşi sulama da. Yapılan iyi şeyler var, Sayın Bakan çok defa “Kapalı sisteme geçtik, suyu naklederken ark sisteminden buharlaşma kaybımız azaldı.” vesaire diyor ama asıl kayıp sulamada, vahşi sulama yani bizim bunu damla sulamaya hatta onunda çeşitleri vardı burada arkadaşlar anlatmışlardı, yer altı damla sulamaya geçmek ve bununla ilgili devletin kaynaklarının bir kısmını, bütçesinin bir kısmını bu işe ayırması gerekir. Bu, millî bir meseleyse; bu, bir ulusal güvenlik meselesiyse bizden sonraki nesillerin de suyunu koruyacaksa...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Su kullanıcılarını eğitmek lazım. Açık bırakıyor damlama sulama...

MURAT BAKAN (İzmir) - Bunu yasal düzenlemeye bağlayıp, gerekirse bir ödül ve ceza sistemiyle suyu kullandığında ücretini yüksek alarak. Yani artı teşvik de etmek lazım yani burada devletin yönlendirici bir şeyi var. Bir de Tarım Kanunu'ndan kaynaklanan, çiftçiye ayrılması gereken yüzde 1 bütçeden bir pay var, mesela o iş burada kullanılabilir yani çiftçiye ayrılması gereken pay.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Aslında o parayı burada kullansak bunu teklif etsek çok daha iyi olur.

MURAT BAKAN (İzmir) - Evet, çok güzel olur.

Bir de arazi kullanım planlarının bir an önce hazırlanması ve hayata geçirilmesi lazım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – O parayı burada kullansa iş biter.

MURAT BAKAN (İzmir) - Bunu çok önemli buluyoruz, TEMA Vakfı da bunu uyguladı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Biz de Mecliste teklif edelim bunu.

MURAT BAKAN (İzmir) – Tabii.

Büyük ovaların tarım dışı her türlü faaliyetten korunmasının sağlanması lazım. Tarım güvenliği ulusal güvenlik meselesidir, su gibi yani. Dolayısıyla, kendi kendine yeten bir ülkenin tarım alanlarını hassasiyetle koruması lazım. Büyük ovalarımızda tarım dışında hiçbir faaliyete izin verilmemesi lazım, yani istisnasız. Bununla ilgili nasıl bir şey yapılacaksa... Yönetmeliği siz yaparsınız, yasal düzenlemeyi biz yaparız.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Geçen sene kanun çıkardık bununla ilgili.

MURAT BAKAN (İzmir) – Evet. Yani hâlâ ovalarda tarım dışı faaliyete izin verilebiliyor. Yani şimdilik çok konuştuk bu konuları, benim katkı olarak söyleyeceklerim bunlar.

Tekrar sunumunuz için teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, Sayın Murat Bakan Beyefendi’ye teşekkür ediyoruz bu güzel katkılarından dolayı.

Şimdi, bir diğer hocamız Profesör Doktor -yine İzmir Milletvekilimiz- Hasan Kalyoncu.

Buyurun Sayın Kalyoncu.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Sayın Bakanım, sunumlarınız için teşekkür ediyoruz.

Zaten birçok konu gündeme geldi, bununla ilgili de konuşuldu.

Benim epeyce bir sorum var. Gerçi sorularımı sorarken kesmezseniz Başkanım...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yok, kesmiyoruz.

MURAT BAKAN (İzmir) – Bakanlar kesmiyor.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Teşekkür ediyorum.

Bakanlar kesemez, Başkan müdahil, burada Başkanın dediği olur.

Burada Başkanın dediği olur, Başkan müdahale etmeliydi.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Burada Başkan varken...

Bizim komisyon o kadar demokratik ki istediğiniz kadar, sabaha kadar konuşabilirsiniz.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Şimdi, burası Türkiye Büyük Millet Meclisi; komisyon başkanı bütün her şeyi düzenler diye düşünüyorum.

Tabii, görüşü olanın görüşlerini dinlemek ülke açısından, ülkenin geleceği açısından çoğunlukla önemli.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Elbette.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Çünkü söylenecek bir söz, öne sürülecek bir fikir Türkiye’nin geleceğinde çok farklı şeylere sebebiyet verebilir, güzelliklere sebebiyet verebilir.

Sayın Bakan Yardımcım, şimdi, suyla ilgili tüm altyapı size ait, sizin Bakanlığa fakat denetimde yoksunuz. Denetimin hiçbir aşamasında siz yoksunuz ve bu, sizin açınızdan bir sorunlar yumağı oluşturuyor mu?

İkincisi, bu çalışmaları yaptıktan sonra denetim konusuna gelindiğinde denetimler -dün de sordum aynı soruyu- ya şikâyet üzerine ya da planlı olarak yapılıyor. Hiç kimse şikâyet etmezse bazen televizyonlara çıkıyor, işte “Akarsulara şu döküldü, bu döküldü.” Ondan sonra yetkililer devreye giriyor falan. Bunların denetim mekanizmasının daha sık yapılması gerekmez mi? Bir de denetimlerin sadece deşarj noktalarında değil, alıcı ortamlarında yapılmasına yönelik herhangi bir çalışma var mı?

Bir başka sorum: Olası kuraklık ve kıtlık olaylarına karşı alınan önlemlerimiz var mı, yani önlemler paketi oluşturduğunuz mu? Diyelim, Ankara’da bir kıtlık oldu, sular kurudu. Ne yapacağız, nereden takviye yapacağız, nasıl yapacağız? 1873-1874’te Ankara’da bir kuraklık oluyor. Hatta o zamanın, tarihi belgelere baktığımız zaman akarsuların da kuruduğu söyleniyor ve 20 bin kişinin açlıktan öldüğü söyleniyor. İstanbul, hükûmet bölgeye yardım ediyor, buğday yolluyor fakat buğdayları öğütecek değirmen bulunamıyor çünkü sular kuruduğu için.

1881’de Ankara’da yine bir çekirge istilası oluyor. Çekirge istilasından sonra Yozgat, Ankara, Çorum, bölge yine bir kıtlık yaşıyor ve kıtlıkta da o zamanın, tarihi belgelere baktığımız zaman 18 bin kişinin açlıktan öldüğü söyleniyor. Şimdi, ülkemizde böyle bir afet veya böyle bir kuraklık ve kıtlık olduğu zaman devletimizin alacağı önlemler planlanıyor mu? Mesela, tahmini olarak ani bir değişimle mesela, bir çekirge istilası, saldırısıyla karşılaştığımız zaman bölgede bir şeyler olduğunda buna önlemler oluşturuluyor mu?

Bir başka sorum: Yağış rejiminde değişimler oluyor. Yağış rejimindeki değişiklikleri aslında yolda giderken de görüyoruz. Bir 5 kilometre yoğun sağanak geliyor, ondan sonra 10 kilometre yağmıyor. Bunların akarsularımız üzerindeki etkileri nasıl olacak? Yani taşkınlara sebebiyet vereceği, zaman zaman sel felaketleri yaşayacağımızı biliyoruz da akış rejimini nasıl etkileyecek, su durumunu azaltacak mı normal zamanlarda? Bunlarla ilgili çalışmalarınız var mı?

Bir başkası, orman yangınları. Mesela, yıldırımlar arttığında bahsettiniz, yıldırımlar başlı başına orman yangınlarına sebebiyet veren doğa olaylarından birisi. Yani rutin uygulamalar haricinde, şimdi, eskiden beri orman yangınlarıyla mücadelede bir deneyimimiz, birikimimiz, tecrübemiz var. Fakat yeni durumlar, farklı bölgelerde orman yangını hiç çıkmayan bölgelerde de orman yangınları çıkabileceğini gösteriyor. Bunlara karşı yeni erken uyarı sistemleri, önlemler, farklı, değişik bu durumları ortadan kaldıracak veya en aza indirecek önlemler var mı?

Yine bu taşkın yönetim planlarıyla ilgili, şehirlerle ilgili söylediniz. Evet, burada Bakanlık bununla ilgili destek de veriyor, çalışma da yapıyor. Peki, bunların uygulanıp uygulanmadığını kim denetliyor? Yani belediyeler bunları uygulamadığı zaman bunlara yaptırım yapacak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının bu konuda herhangi bir yönergesi, yönetmeliği, mevzuatı, bir şey var mı ve olması gerekmez mi? Yani siz bir planlama yaptınız, “Dere yatağını şu şekilde kontrol et, etrafına şunu yapacaksınız.” dediniz fakat belediyeler yapmıyor. Bunu düzenleyecek bir mekanizma, bir kurum, bir yetkili var mı?

Devam ediyorum, kullanılmış suların tarımda ve diğer alanlarda kullanılmasıyla ilgili sunumunuzda yine şey var, çok güzel bir girişim fakat bununla ilgili bir yönetmelik var mı? Bu yönetmelik şu anda buna yeterli mi? Halk sağlığı açısından düşündüğünüz zaman, deşarj standartları konusunda bir yönetmelik var mı? Bu yönetmelik sizin Bakanlığınızla alakalı değil, zaten siz sadece görüş bildiriyorsunuz. Bununla ilgili bir düzenleme, günün şartlarına uygun hâle getirilmiş bir mevzuat söz konusu mu? Bunun Çevre ve Şehircilik Bakanlığının işi olduğunu biliyorum fakat sizden de toplum sağlığını ilgilendirdiği için sizin önerileriniz olması gerektiği için size soruyorum.

Kayıp kaçak oranlarının düşürülmesiyle ilgili Bakanlığın bir planlaması mevcut fakat belediyeler bunu düşünmediği zaman, sizin dediğiniz seviyelere getirmediği zaman herhangi bir yaptırımı var mı? Bu yaptırımı sağlayacak kuruluş hangisi? Kayıtlı kurullarda sayaç takımı işleminden bahsettiniz, çok az bir kısmında sayaç eksikliği var. Fakat Konya’yı örnek verdiniz, Konya’da yüzde 80 kaçak kuyular var, kaçak kuyuları ne zaman denetim altına alacağız? Kaçak kuyularla ilgili çalışmalarınız neler? Bunun yanında sadece tarımda kullanılan kaçak kuyular değil, diğer alanlarda, konutlarda, sanayi tesislerinde veya farklı işlerde kaçak kuyuların denetimiyle ilgili çalışmalarınız neler?

Göller ve sulak alanlarda havaların ısınmasıyla beraber, küresel ısınmanın etkileriyle iklim değişikliğiyle beraber su miktarında azalmalar var, kuruma olabilecek yerler var. Bununla ilgili çalışmalarınızı biliyoruz, bazı sulak alanlara farklı yerlerden su desteğinin yapıldığı da biliyoruz fakat benim öğrenmek istediğim şey şu: Bunların gelecekte ısınmayla ilgili, mesela, “2030’da şu önlemler alınması gerekiyor, 2050’de buraya taşımamız gerekiyor.” fakat bir de ne yaparsak yapalım, kurtaramayacağımız ve kuruyacak alanlar var mı? Çünkü bazı durumlarda ne kadar su getirirseniz getirin, buharlaşma hızı ve ısı durumuna göre o sulak alanı kurtaramayabilirsiniz, kuruma gider. Bu kuruma olduğu zaman özellikle burada yaşayan endemik türleri nasıl koruyacağız, nasıl taşıyacağız, nerelere taşıyacağız; bunun planları yapıldı mı? Mesela 5 tane göl ve sulak alanın kuruyacağını öngördüğümüz zaman, onlar kurumadan önce, buradaki canlılar ölmeden önce bunları bir yerlere aktarmak mümkün. Sizin Bakanlığınız altında Milli Botanik Bahçesi de var... Bununla ilgili -botanik bahçesivari- bu kuruyan alanların şartlarını bir alanda toplayıp orada -seradır- farklı iklimlendirme şartlarında bu canlıları koruma ihtimalimiz var mı, bunlarla ilgili bir çalışma mevcut mu?

Önerilerinizin ilk maddesini göz önüne aldığımızda, su yönetiminde karmaşa... Zaten bunu baştan söylüyoruz, hatta ben, neredeyse bütün bakanlıkların ayakları ıslak yani suyla temas ediyorlar diyorum. Özellikle Çevre ve Şehircilik Bakanlığında çevre kısmının şehircilik baskısı altında olduğunu düşünüyor musunuz yani Çevre ve Şehirciliğin ağırlıklı olarak şehircilik tarafının ağır bastığını, çevre konularında, su kısmıyla ilgili diğer korunan alanlarda, bunların hepsinde bir birliktelik olması gerektiğini düşünüyor musunuz? Su Kanunu'nda zaten suyla ilgili verdiğiniz yerlerde bu birlikteliğin olması gerektiği sonucu çıkıyor.

Şimdi, dün soracaktım, soramadım, aslında hiç gündeme gelmeyen bir konuydu.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi sorun.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Şimdi soracağım zaten.

Koku, koku... Koku kirliliği, hiç gündeme gelmedi ama havalar ısındıkça biz biliyoruz ki bu kötü kokular şehirlerde özellikle insanlarımızı çok rahatsız edecek, özellikle arıtma tesislerinin çevresi veya kirliliği nehir yatakları çünkü henüz iyi duruma getirme çalışmaları var. Bununla ilgili konu oldu mu? Bunun gideri ne, nasıl olacak? Şehirlerimizde özellikle farklı alanlarda, mesela çöplerin oluşturduğu koku, sıcaklık arttıkça şehri yaşanmaz hâle getirecek. Bununla ilgili çalışmalar var mı? Arıtma tesisleriyle ilgili kısım aslında sizi ilgilendirebilir, gerçi o da Çevre Bakanlığının işi yani tesisler şey açısından, onu da biliyorum yani bilerek soruyorum ama gündeme hiç gelmedi ısı artışları...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ergene’de DSİ...

HASAN KALYONCU (İzmir) – DSİ güzel işler yapıyor zaten, bir de memleket açısından iyi çalışıyor demek ki; işi olmadığı hâlde o konuya da giriyor. Bunlar önemli şeyler.

Bir de tarımda suyun tasarrufuyla ilgili damla sulama sistemlerini anlattık, işte, kapalı sulama, bitkinin sulanmasıyla ilgili konuştuk, toprağın sulanmaması konusunda konuştuk hatta bu kapalı sistemlerde sulamayla birlikte biz ilaçların ve gübrelerin de doğru ve yeterli kullanımını sağlamaya çalışıyoruz, bunlar önemli faaliyetler fakat su tasarrufu açısından en önemli şey, ürün desen değişiminin planlanması ve değişiminin yapılması değil mi? Mesela Konya Ovası’nı sulamak için biz bir sürü yerden, işte, havzalar arası transfer yapıyoruz, onu yapıyoruz, bunu yapıyoruz fakat oradaki şeker pancarı ile mısırı kaldırdığımız zaman zaten büyük bir tasarruf yapmış oluyoruz. Bu kalkınma planında da yer alıyor fakat sunumların hiçbirinde bununla ilgili planlamalar bize anlatılmadı yani şu denmedi: “Biz Konya Ovası’nda şeker pancarı ve mısırı kaldırıyoruz, çiftçilerimizi de mağdur etmemek için orada susuz tarım yapılma yönüne gideceğiz ve çiftçilerimize de öbür taraftan kazandığı parayı da aynen desteklemeye vereceğiz.” Bu çok basit bir şekilde... Çiftçi buna itiraz etmez, çiftçi kazancına bakar. Bununla ilgili yapacağınız her çalışma zaten su tasarrufunu azami düzeyde sağlayacaktır. Bununla ilgili asıl hızlandırılması gereken yer, tarımda ürün desen değişiminin bir an önce hayata geçirilmesi değil mi?

Sayın Bakanım, sunumlarınız için de teşekkür ediyorum, gayretleriniz için de teşekkür ediyorum. Sağ olun.

Teşekkür ediyorum Başkanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederim.

Şimdi, Manisa Milletvekilimiz Ahmet Vehbi Bakırlıoğlu, aynı zamanda kendisi çiftçilikle ilgileniyor.

Buyurun efendim.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Teşekkür ederim Başkanım.

Hoş geldiniz Sayın Bakanım.

Evet, ben çiftçilikle uğraşıyorum ama bugün hazır sizi bulmuşken tarımın dışında bir konuyla ilgili size birkaç sorum olacak. Bence önemli bir konu, en az tarım kadar önemli. Biliyorsunuz yaz ayları geldi ve orman yangınları tekrardan hortlamaya başladı. Burada bize yapılan sunumlarda orman yangınlarında iklim değişikliğine bağlı olarak artış olacağı, daha önce bilim insanları tarafından söylenmişti, zaten bu da rakamlara yansıyor. Bakanlığınıza bağlı Orman Genel Müdürlüğünün yapmış olduğu açıklamalara bakıyoruz. Orman yangınlarıyla mücadelede Türkiye, dünyanın en başarılı ülkesi olarak gösteriliyor. Şimdi, tabii, neye göre bakıyorlar buna? İşte, yangın başına yanan alan miktarına göre bakıyorlar. Ben Bakanlığınızın yapmış olduğu bir iki açıklamaya baktım, Bakanlığınız der ki... EFFİS'i kaynak olarak gösteriyor, Amerika Birleşik Devletlerinde 68 hektar, Kanada'da 76 hektar, Fransa'da 7,6 hektar, Türkiye'de 6,2 hektar; 2020 rakamı bu. Yani yangın başına yanan, zarar gören alan miktarı 6,2 hektarmış. 2020 yılında, evet, 6,2 hektar ancak 2014 yılına baktığımız zaman bu oranın 1,45 hektar olduğunu görmekteyiz. Yani 2014 yılından 2020 yılına gelene kadar yaklaşık 4 kat artış olmakta yani yangın başına yanan alan miktarında ciddi bir artış olmakta, bunun sebepleri nedir? Yıldan yıla arttığını görmekteyiz, 2014 yılında 1,45; 2016'da 2,8; 2018'de 2,6; 2019'da 4,25; 2020 yılında bu rakam 6,13. Ve bu yangınlarla mücadele konusunda en önemli müdahale gücü hiç şüphesiz ki çalışanlarımız, işçilerimiz, emekçilerimiz. En son Marmaris yangınında kaybettiğimiz Görkem Hasdemir adlı işçimizi de burada rahmetle analım, 119'uncu şehidimizmiş, Allah rahmet eylesin.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Allah rahmet eylesin, yani çok üzülük.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Önemli bir vatan vazifesi görürken ne yazık ki kaybettik.

Burada önemli konulardan bir tanesi... Kamuoyunda tartışılıyor bu, size de sormak istiyorum: Biliyorsunuz kamuoyunun orman yangınları konusundaki hassasiyeti ortada, ayrıca bu alanların imara açıldığı konusunda da bir algı bulunmakta; bu algı doğrudur, yanlıdır, yanlışır onu tartışmıyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Yanan alanlar kati surette açılmıyor.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Ben bir algıdan bahsediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Onu ben buradan belirtirim: Kati surette açılmıyor hatta bu konuda mevzuat da var, kanun da var.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Yani demek istediğim şey şu: Böyle bir hassasiyet var ve böyle bir algı var. Ben “Bu doğrudur.” diye bir şey iddia etmiyorum ama kamuoyunun algısından ve hassasiyetinden bahsediyorum. Hâl böyleyken yanan alanların verilerinin çok sağlıklı olması lazım fakat şöyle de bir iddia var: Kamuoyuyla paylaşılan bu yangınlarda yanan alanlarla ilgili verilerin gerçeği yansıtmadığı da dile getirilmekte. Mesela ben Türkiye Ormancılar Derneğinin bir çalışmasını, bir raporunu inceledim, İzmir Menderes'teki bu büyük yangınla alakalı. Türkiye Ormancılar Derneğinin yapmış olduğu çalışmada toplam yanan alanın 6.647 hektar olduğunu iddia etmekte. Orman Genel Müdürlüğü uzunca bu süre, bu yanan alanın 600 hektar olduğunu söylemişti fakat daha sonra kayıtlara da 4.346 hektar olarak geçti yani arada yüzde 30'un üzerinde bir fark var. Biraz evvel orman... Yani bu konuda çok hassas olunması lazım, bu verilerin daha şeffaf bir şekilde verilmesi lazım kamuoyu adına. Ve yangınlarda ilk müdahalenin işçiler tarafından yapılması gerektiğinden bahsettik yani işte, orduda bir laf vardır, “Ne kadar bombalarsan bombala ne kadar hava taarruzu yaparsan yap mutlaka oraya Mehmetçik'in, neferin girmesi lazım.” denilir. Anladığım kadarıyla aynı şey orman yangınlarında da geçerli, ne kadar helikopter kullanırsan kullan, uçak kullanırsan kullan sonuç itibarıyla oraya o orman işçisinin girmesi gerekmekte ve bu insanların çok ciddi sorunları var Sayın Bakanım.

Bir kere, bu orman işçilerinin sayıları yetersiz, her arazözde 5, 6 işçi olması gerekirken -ben kendi gözlerimde şahit oldum, Turgutlu’da bir yangın olmuştu, ta Muğla bölgeden insanlar gelmiş, yüzlerce kilometre öteden gelmiş- insanlar hakikaten zor durumda. Bakıyorum arazözde kaç kişi var? 2 kişi var, 3 kişi var, bir kere bunların sayıları yetersiz.

İkincisi, bu insanlar sözleşmeyle çalışıyorlar yani dört aylığına sözleşme yapıyor, daha sonra Bakanlık isterse bu sözleşmeyi uzatıyor yani esasında bu insanların kadrolu olması lazım ve bunların ne yazık ki eğitimleri de yetersiz. Tek işçi eğitim merkezi olan Buca’daki Tınaztepe Eğitim Merkezi daha eğitime başlamadan üniversiteye devredilmiş. Bunların eğitim alanlarının, eğitim müesseselerinin artırılması lazım ve bunların eğitiminin artırılması lazım. Tartışma işte, son senelerde yaşıyoruz “Orman yangınlarında helikopter mi daha iyi müdahale ediyor, yoksa uçaklar mı daha iyi müdahale ediyor?” İşte, Türk Hava Kurumuyla Tarım ve Orman Bakanlığının tartışmalarını hep daha önce gördük. Sayın Bakanımız 2021 yılı için 33 helikopter, 5 uçak, 4 İHA, insansız helikopter kullanılacağından bahsetti yangınlarla alakalı. İlk başta uçakların çok etkili olmadığını söyleniyordu, demek ki uçaklar da şartmış, bütün dünya da bu uçakları kullanıyor ki Bakanımız 5 tane uçaktan bahsetti. Ancak şöyle bir şey var: Bir sürü yangın oldu, Kaş’ta yangın oldu, Dalaman’da yangın oldu, Marmaris’te yangınlar oldu fakat biz bu yangınları söndürmek için semalarda 1 tane uçağı göremedik Bakanımız da 5 tane uçağın hizmet vereceğini söylemesine rağmen. Öte yandan uçaklar ortada yok, beri taraftan da Türk Hava Kurumuna ait 5 tane uçak üç yıldan beri hangarlarda bekletilmekte, bütün dünya uçakları yangın söndürmede, müdahalede kullanmasına rağmen. Bu uçaklar nerede yani Bakanın bahsetmiş olduğu 5 tane uçak nerede? Ne zaman faaliyete geçecek bunlar, bu konuda geç kalınmadı mı?

Ayrıca -doğru mu bilmiyorum- şöyle bir iddia var: Orman Bakanlığınız bu uçak hizmeti için ihaleye çıkıyor, tabii, ihale şartnamesinde su kapasitelerini belirtiyor, mesela “5 bin litre” diye bir kapasite belirtilmiş bir taraftan bakıyorsunuz Türk Hava Kurumunun uçaklarının kapasitelerinin, depolarının 4.900 litre su aldığı söyleniyor yani 100 litrelik bir fark için bu insan, bu Türk Hava Kurumu ihaleye giremiyor. Peki, bunda bir kasıt var mıdır? Daha da ötesi elimizde yerli ve milli bir kurum varken, Atatürk tarafından kurulmuş Türk Hava Kurumu varken, hazır, bu Türk Hava Kurumuna kayyum da atanmışken yani neden hâlen daha yurt dışından firmaların önü açılıyor, neden milyonlarca dolar ödeyerek yurt dışından kiralama yapıyoruz?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Evet, Ahmet Vehbi Bey’e çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

Bu arada ben de geçmişte Orman ve Su İşleri Bakanlığı yaptığım için... Efendim, yanan alanlar başlangıçta bir tahmin ediliyor ama daha sonra orman kadastro su çok güçlü, yanan alanları tamamen belirliyor. “Yanan” derken bir tamamen yanan var bir de örtü yangını şeklinde olanlar var, tepe yangını var, bunları ayırmak lazım.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) - Ama şey artmış Sayın Bakanım, siz de dikkat ettiyseniz... Mesela, 2014 yılında yangın başına yanan alan miktarında çok ciddi bir artış olmuş, bunun irdelenmesi lazım yani.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama daha sonra... Doğru; sebebi kuraklık, nem, sıcaklık, bunlar etkiliyor.

Şimdi, eleman açısından haklısınız ama bunların eğitim merkezleri var, özellikle İzmir’de var.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Ama işte o kapandı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yok.

Şimdi, Antalya’da Akdeniz Bölgesindeki pek çok elemanları eğitecek çok ileri bir eğitim merkezi var, orada hepsini eğitiyoruz.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Antalya’da var ama yeterli olmadığı, Tınaztepe’de hazır kurulmuş bir tane merkez olduğu, bunun kapatıldığı söyleniyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – O zaman onu da arkadaşlarımıza soralım. Bunu özetle vurgulamak istiyorum yani Kemalpaşa’da bir şey var yalnız, Kemalpaşa’da... Ben Bakanken defalarca orada eğitime katıldım yani Kemalpaşa’da var, dolayısıyla İzmir’de ve pek çok yerde eğitim çalışmaları yapılıyor.

Evet, teşekkür ediyoruz.

Özellikle daha önce ormandan da sorumluydu Akif Bey ama şimdi daha ziyade DSİ’den, meteorolojiden sorumlu olduğu için... Onu, ona sorarız ama yazılı olarak cevap verebilir.

Evet, şimdi Adana Milletvekilimiz Ayşe Sibel Ersoy Hanımefendi’ye söz veriyoruz.

Buyurun.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Çok teşekkür ediyorum Sayın Bakanım sunumunuz için.

Ben özellikle Çukurova bölgesi tarım arazilerinde kapalı sistem ya da damlama yöntemiyle sulama sistemiyle ilgili bir çalışmanız var mı diye sormak istiyorum. Varsa ne kadar tamamlandı? Ve hedeflediğiniz kısımla ilgili de bilgi almak istiyorum.

Ayrıca hepimizin bildiği gibi dünyada birçok felaketler yaşanıyor, biz hani aslında şimdiye kadar o kadar büyük felaketleri çok şükür yaşamadık. Mesela Avustralya’da son elli yılda görülen en büyük felaket yaşandı, işte, yedi ay süren orman yangınları, seller, su baskınları, farelerin istilası gibi. Biliyorsunuz, fareler bütün tarım ürünlerini yedi yani gıdayla ilgili...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Develeri öldürdüler biliyorsunuz, ondan sonra kuraklık oldu.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Evet, evet.

Hani bu felaketler neden oldu, neler yapıldı ve nasıl önlemler alındı, bunları takip ediyor musunuz? Belki onlar bize ileride yaşanacak felaketlerle ilgili bir bilgi verebilir, bizi daha hazırlıklı kılar. Bu anlamda, ben takip edilmesini de önemli buluyorum.

Yine, tarım da burada çok konuşuldu. Kimyasal gübreleme hem sularımızı hem topraklarımızı kirletiyor, bu konuyla ilgili bir çalışma var mı? Biliyorsunuz bakterilerin gübrede kullanımıyla ilgili birçok çalışma var, bu yeni bir yaklaşım belki ama pahalı bir yöntem olduğu için ne yazık ki çiftçilerimiz biraz uzak duruyor. Sizin bu konuyla ilgili bir çalışmanız var mı? Özellikle bu bakteri gübrelemesiyle ilgili devlet desteği belki gündeme getirilebilir o yüzden de bahsetmek istedim.

Yine, şehirlerde yeşil alanlardan elde edilen organik maddelerin gübre açısından kullanımını hiç değerlendirdiniz mi? Örneğin, biçilen çimler organik gübre olarak kullanılabilir, bu noktaya da dikkatinizi çekmek istedim.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, Adana Milletvekilimiz Ayşe Sibel Ersoy Hanımefendi’ye de teşekkür ediyoruz.

Efendim, şimdi, bizi her zaman takip eden, Covid hastalığından dolayı bizleri evinde takip eden Sayın Jale Nur Süllü Hanımefendi’ye söz veriyoruz, onun adına Murat Bakan soracak. Bu arada Jale Hanım’ı selamlıyoruz, geçmiş olsun efendim. Bizi takip ediyor, geçmiş olsun.

Buyurun Murat Bey.

MURAT BAKAN (İzmir) – Şimdi Sayın Başkanımız, Bakanımız söyledi zaten, Jale Nur Süllü arkadaşımızın soruları var, ben bunları size iletmek istiyorum.

“Mevcut kuraklık konusunda nasıl bir çalışma yürütüyorlar?” diyor. “Çiftçi ciddi bir hasar ve travma içinde ve bu durum önümüzdeki dönemde çok daha ciddi bir tehlike olarak Türkiye’yi bekliyor, bu konuda hangi çalışmalarınız var?” “İklim değişikliği konusunda Millî Eğitim Bakanlığıyla çocuklara, gençlere ve meslek liselerine yapılacak eğitimler çok kritik, bu konuda çalışmalarınız var mı?” “Eğitim verdiğiniz kesimleri izliyor musunuz?” “Bu kadar zamandır suyla ilgili kayıp ve kaçakların önlenmesinde engeller nelerdir, bundan sonra nasıl önlenecek?” “Yirmi yıldır iktidardasınız, hâlâ önlenemediğinden yakınıyorsunuz, -bunu, Bakana ithafen size sormuş olalım- bundan sonra siz ne yapacaksınız?” Bir de “Eskişehir iline Sakarıbaşı’ndan içme suyu temin projesi hazır ancak 2021 ve 2022 yılı keşif bedeli 1 TL konulmuş, 5 bin bedeli var ve proje bitim tarihi 2023 görünüyor. Bu proje ne zaman başlayacak?” “Kalkınmayı önceledik ama doğanın kendisini tamir edecek zamanı dünyaya vermediğimiz sürece sistemimiz çökmeye mahkûm. Ekolojik ayak izimizi, su ayak izimizi ve karbon ayak izimizi toplumumuza, bireylere ve kurumlara hesaplatmaya yönelik girişimleriniz Bakanlık olarak var mı?” demiş.

Ben de bir ilave söyleyeyim, Meteoroloji size bağlı sanırım değil mi Sayın Bakanım?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Değil ama bilgi verebilirim, buyurun. Meteoroloji Genel Müdür Yardımcımız burada.

MURAT BAKAN (İzmir) – Meteoroloji Genel Müdürümüz burada sunum yapmıştı, ben eleştirmiştim kendisini de sunumla ilgili. İklim krizinden çok İcraatın İçinden programı gibiydi, rahmetli Özal’ın yaptığı program vardı.

Şimdi, Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli var. Bu Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli Birleşmiş Milletler ve Dünya Meteoroloji Birliğinin kurduğu bir örgüt ve iklim değişikliğiyle ilgili raporlama yapıyor yani bu senaryolar var ya -en kötü senaryo, en iyi senaryo- o senaryoların hepsini bizim de üyesi olduğumuz bu Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli yapıyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – IPCC

MURAT BAKAN (İzmir) – Evet, IPCC.

Bizim Metroloji Genel Müdürlüğünün bu konuyla ilgili bize bilgi vermesi lazım, oradan bize bilgi aktarması gerekir yani iklim değişikliğinin etkileri, senaryolar, vesaire.

Şimdi, siz gelmişken aklıma geldi, tutanaklara da geçsin diye tekrar...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Meteoroloji de bağlıydı.

MURAT BAKAN (İzmir) – Peki, teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ediyoruz Jale Nur Hanım’ın soruları için Sayın Murat Bakan’a.

Şimdi, Sayın Hüseyin Kaçmaz.

HÜSEYİN KAÇMAZ (Şırnak) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Sayın Bakan Yardımcısı, kıymetli milletvekilleri, değerli hazırun; herkesi saygıyla selamlıyorum .

Aslında dün biraz daha geniş değinme fırsatımız olmuştu, betonun, asfaltın, fosil yakıtların bize bıraktıkları konusuna biraz değinmiştik. Tabii, yine asfalt ve betonun oluşturduğu ısı deposu, ısı adası etkisi sonrasında yine iklim felaketlerine çarpan etkisini de hesapladığımızda ortaya çıkan felaketler aslında net bir şekilde kaynaklarını hepimize gösteriyordu. Bunu dün de söyledik, bugün de tabii bunu ilgilendiriyor. Bu konuda da birkaç bir şey söylemek istiyorum yine.

Sayın Bakan Yardımcısı, on sekiz yılda yaklaşık yarım milyar ton asfalt dökmüşüz, yetmemiş on sekiz yılda 1 milyar ton çimento dökmüşüz, yine yetmemiş on sekiz yılda yarım milyar ton kömür ithal etmişiz, yine yetmemiş on sekiz yılda 1,7 milyar ton kömür yaktırmışız ve yine yetmemiş o kömürden de elde edilen enerjiyi petrol yakıp bir o kadar da enerji elde etmişiz. Tabii, tüm bunlarla birlikte dediğimiz gibi her döktüğümüz beton, her döktüğümüz asfalt hem bir nevi serinliğe sebep olan o doğayı yok ediyor hem de aynı zamanda o ısı dalgalarının oluşumuna ve ısının artışına da sebep oluyor. Çarpan etkisini falan da hesapladığımızda aslında karşımızda bu yaşadığımız doğa felaketlerinin çoğunun kaynakları çok basit bir şekilde karşımıza çıkıyor ve basit önlemlerle de aslında bunlarla mücadele edebileceğimiz anlamına da geliyor. Ancak bunları yapmadığımız için, enerji verimliliğine yönelmediğimiz için, kaynaklarımızı doğru kullanmadığımız için de maalesef ki bu felaketlerle karşı karşıya kalıyoruz.

Özellikle, bu kullanılmış suların geri kazanımı başlığı konusunda bir sorum olacak. Şimdi, 2020 itibarıyla yüzde 2,5 tekrar geri kullanım söz konusu ve bunu yapabilmek için de sanırım -yine ulaştığım bilgilere göre- 255 milyar TL -diye bir rakam var- bir bütçe ayrılmış bu işe şimdiye kadar. Peki, bu yüzde 2,5'u yüzde 10'a ya da 12,5'e ya da 15'e çıkarabilmek için ne kadarlık bir ekstra bütçeye ihtiyacımız var? Elimizde öyle bir veri var mı? Ya da yine yüzde 15'e çıkarabilseydik yani suyu tekrardan bu şekilde kullanabilseydik bugün karşılaştığımız müsilağ felaketi ya da kuraklıkla karşı karşıya kalma konusunda bir değişiklik olur muydu? Evet, kuraklık bir doğa felaketi ancak dediğim gibi yüzde 2,5'tan 10 veya 15 civarına eğer çıkarabilseydik kuraklıktan bu şekilde etkilenir miydik şeklinde sormak istiyorum.

Bir de aslında Sayın Başkan söyledi, biraz da DSİ'ye ilişkin ilginiz olduğunu söyledi ama ben yine de buradan Sayın Başkanın da dikkatini çekmek istiyorum, yine değerli Komisyon üyelerimizin de sizlerin de aynı zamanda. Şimdi, Bingöl'de yaklaşık dört hatta beş gündür devam eden bir orman yangını vardı. Yine uzun zamandır özellikle Cudi'de, Gabar'da, Şırnak'ta, memleketimde orman yangınları, yine ağaç kesimleri sürekli gündemde olan bir konu.

Sayın Başkanım, şöyle söyleyeyim size, hani şu an memlekette herkes bu durumdan aşırı derecede muzdarip, herkes şikâyetçi çünkü Cudi Dağı bildiğiniz üzere kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'e göre de Hazreti Nuh'un gemisinin konduğu yer, kutsal bir dağ ama maalesef ki güvenlikçi politikalar sebebiyle sürekli orman yangınlarıyla gündeme gelen de bir dağ. Özellikle son iki yılda ağaç kesimleriyle de inanılmaz bir doğa talanı söz konusu. Sürekli bunu gündeme getirmeye çalışıyoruz ama tabii karşımıza sürekli güvenlikçi bir bakış açısıyla bir refleks çıkıyor. Buradan belirtmek istiyorum hani insanlar şunu diyor artık: "Bingöl'de orman yangını beş gün devam ederken niye müdahale edilmiyor ya da yeterince müdahale edilmiyor -tabii ki edilmesi gerekiyor Muğla'daki yangına da- Muğla'da niye hemen onlarca arazözle ya da helikopterlerle, uçaklarla, yüzlerce personelle müdahale ediliyor?" Bir tarafta, ülkenin bir tarafında...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ben de takip ettim, Bingöl'e de hemen müdahale edildi.

HÜSEYİN KAÇMAZ (Şırnak) – Şöyle söyleyeyim Sayın Başkanım, istiyorsanız hani bu duruma ilişkin de bir oturum açılabilir. Net bir şekilde söyleyeyim, bunu sadece burada siyaseten iktidara yönelik bir şey söylemek adına söylemiyorum. Genel itibarıyla toplumda böyle bir rahatsızlık var yani

Bingöl ya da Şırnak ya da Cudi Dağı bu ülkenin bir nevi sınırları dahilinde değil mi? Niye müdahale edilmiyor? Niye bilgilendirme yapılmıyor? Kastettiğim tam da bu işte, bunu hissettirme adına hani Bakanlık gerçekten... En azından bunu Sayın Bakan Yardımcısını burada bulduğumuz için de...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ben de takip ettim, hemen helikopterler gitti.

HÜSEYİN KAÇMAZ (Şırnak) – Doğrudur “Hiç gitmedi.” demiyoruz ancak şunu söyleyeyim, Bingöl’dekine bu şekilde gidildiğini söylüyorsunuz ama net bir şekilde şunu söyleyebilirim Sayın Başkanım: Şırnak’ta, Cudi’de gidilmiyor. Ben kendim bire bir gittim, ilgililerle görüştüğümde özel güvenlik bölgesi ilan edilmiş, gidemiyoruz ya da askerî yetkililer izin vermiyor, gidemiyoruz ancak yurttaşların da müdahale etmesine ilişkin engellemeler var. Bu durumu artık gerçekten... Bu iklim değişikliğine ilişkin yaptığımız görüşmelerde de hani o ağaçların kesimi ya da ortaya çıkan orman yangınlarının da iklim üzerindeki etkisini de göz önünde bulundurduğumuzda bu ülkenin hepimiz için, tek bir ağacının bile kıymeti, tartışmasıdır. Herkes herkes için çok kıymetlidir ancak dediğim gibi toplumda oluşan bu duruma da müsaade etmememiz gerekiyor. Bu sebeple Bakanlığınızın da bu konuda üstüne düşeni yapması gerektiğini düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

Başka soru yok.

Sunumunuzdan dolayı çok teşekkür ederiz. Şimdi, Sayın Bakanım, özellikle bu konuda şimdi cevap vereceklerinize size verin ama yazılı olarak bize de daha sonra, başka kurumlardan alacağınız bilgiler olabilir, onları da yazılı olarak bize iletirsiniz.

Buyurun.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; Sayın Bakanımızın belirttiği üzere, bizim Bakanlığımızla ilgili olan konulara kısaca cevap vermek isterim. Veremediklerimizi de zaman içerisinde inşallah en kısa zamanda yazılı verelim.

Su kanunu ve biyolojik çeşitlilik kanunu gündem oldu. Efendim, malumunuz olduğu üzere, su kanunu uzun bir zamandan beri çalışılmış, hazır olan bir kanun. Şu anda da 1’inci Su Şûrası çalışmalarımız devam ediyor. Bu vesileyle biz hani görüşlere de açalım tekrar, varsa bir eksiği tartışılın diye bu şûra sonrasında, tekrar gözden geçtikten sonra tabii ki ekim ayı içerisinde tamamlıyoruz su şûrasını. Ondan sonra yayınlanmak üzere süreci başlatacağız.

Biyolojik çeşitlilik kanununda kurumlara görüş sorulmuştu. Bazı kurumlardan henüz görüşler gelmedi. Gelen görüşler kanunumuza dercedildi. Bu da aslında önceden hazırda ama yine de tartışmaya açık olduğu için yeni görüşler varsa onları da ekleyip son hâlini vereceğiz.

Hafızalarda suyun durumuna göre ürün deseni gerçekten çok önemli. Biz de buna önem veriyoruz. Bizim Meteoroloji Genel Müdürlüğümüz, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğümüz, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğümüzle beraber her havzada yağış durumlarına ve su durumlarına göre ürün masaları oluşturuldu. Buralarda iklimin durumuna göre ürün deseni seçimleri çalışmaları bu şekilde devam ediyor. Örnek vereyim: Özellikle Konya gibi, İç Anadolu Bölgesi’ndeki birçok ilimizde az su tüketen ürünlere daha fazla ürün vermek suretiyle hatta hiç su olmayan, yağış almadığımız havzalarda da kuru tarım ürünlerine bu sene destek verildi.

Nehir Havza Yönetim Planlarını hazırladığımızı söylemiştik. Burada kalite de gündeme oldu. Bu Nehir Havza Yönetim Planlarıyla su hem miktar hem de kalite olarak birlikte değerlendiriliyor. Su kütleleri ekosistem olarak değerlendirilmekte. Havzalardaki bütün su kütlelerinde iyi su durumuna ulaşmak için gerekli tedbirler alınıyor.

Göllerin korunması konusu gündem oldu. Burada çok önemli çalışmalarımız var. Neye göre yapıyoruz? Göller ve Sulak Alanlar Eylem Planı 2 Şubat 2017 tarihinde yayınlandı. Başta Burdur Gölü'nde olmak üzere, buharlaşmanın önlenmesi ve alternatif su kaynaklarıyla beslenmesi için burada önemli bir çalışmamız var, Burdur Gölü'nde, tamamladık. Önümüzdeki dönemde uygulamaya geçilecek. Hatta burada hem buharlaşmanın önlenmesi hem de -son zamanlarda dünya bunu uyguluyor artık- su gölleri üzerine oluşturacağımız güneş enerjileri de dâhil olmak üzere, sadece buharlaşmanın önlenmesi değil, yenilenebilir enerji imkânlarının da artırılması yönüyle böyle bir çalışmamız önümüzdeki günlerde uygulamaya geçecek.

DSİ'nin iklim değişikliğine uyum çalışmaları kapsamında sulak alanlarda yaptığı çalışmalara bakacak olursak en başlıca Manyas Projesi'nde, Mucur-Seyfe Ekolojik Koruma Projesi, Sultan Sazlığı, Develi Projesi, Yunak Akgöl, Bafa Gölü çalışmaları, Avlan Gölü, Sera Gölü, Gölcük Gölü, Gölmarmara Gölü'nde çalışmalar yapıldı. Kullanılmış suların yeniden kullanılması konusunda taslak yönetmelik hazırlandı, doğru, sayın vekilimiz söyledi. Bu konuda bir yönetmelik hazırlandı, görüş için Çevre ve Şehircilik Bakanlığına sunulmuştu ancak mutabık kalmadığımız noktalar var. İnşallah kaldığımız takdirde burada yayınlanacak.

“Belediyelerin kayıp-kaçaklarıyla ilgili bir yaptırım var mı?” diye soru geldi. Bakanlığımızın kayıp-kaçakla ilgili bir yaptırımı yok ancak kayıp-kaçakları yüksek olan belediyelerin su tahsisi talep etmesi durumunda bu kayıp-kaçakları göz önüne alıyoruz. Hatta sadece biz değil, bunu bizden Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı da sürekli alıyor. Kayıp-kaçığı yüksek olan illerimize programa alma noktasında bazı yaptırımlar oluyor. Tabii, kayıp-kaçakların azalması konusunda -taslak- su konusunda da gerekli yaptırımlar var.

Taşkın Yönetim Planlarında altı aylık dönemlerde belirlenen tedbirlerin gerçekleşmesi durumları... Yani altı ayda bir bunlar takip ediliyor, sadece belediyelerde değil, ilgili kamu kurumlarının tamamında.

Orman yangınlarına gelince... Gerçekten, orman yangınlarında hem ilk müdahale süresi hem de yerel alanlar bakımından son zamanlarda teknolojiyi en üst seviyede kullanıyoruz diyebiliriz. Tüm bölgelerimizde on iki ay esasına göre yangınla mücadele ve müdahale edecek ekipler oluşturuldu. Uzaktan ısıya dayalı gözetmeler yapılıyor. Mevcut kulelerinin yanında artık İHA'lar var, “drone”lar var. Bununla ilgili çalışmalarımız, erken uyarı mahiyetinde bu çalışmalar yapılıyor ve uyarıyı aldığımız andan itibaren de yayılmadan, hemen noktasal müdahaleler yapılıyor.

Yeni personel alımı yapıldı işçi alımı, memur alımı noktasında. Tabii, bu konuda, Erken Uyarı Sistemi konusunda Meteoroloji Genel Müdürlüğümüzün yaptığı önemli bir çalışma var. OGM olarak meteorolojik açıdan yangın tehlikesinin durumuna göre, olası yangınlara daha etkin mücadele için MGM tarafından yazılan Orman Yangınları Meteorolojik Erken Uyarı Sistemi, MEUS geliştirildi. Ayrıca, yine, MGM tarafından hizmete alınan yıldırım tespit ve takip sistemlerinden faydalanma şu anda devam ediyor.

Tabii, uçaklara geldi. Geçen sene kullandık, biliyorsunuz Beriev tipi Rus uçakları. Bunlar herhangi bir baraja, büyük alanlı gölete, göllere inebilir oradan anında kalkıp müdahale edebiliyor.

Doğrudur, 5 yangın uçağıyla anlaşıma yapılacak diye duyuru yapıldı. Şu an itibarıyla 1 uçağımız geldi, göreve hazır. Bir uçak da yarın geliyor aldığımız bilgi doğrultusunda. 1 uçak da bu hafta içerisinde gelecek. Yani bu hafta sonuna kadar bu 5 uçaktan 3 uçağı elde etmiş oluyoruz. 2 uçağı tedarik etme noktasında da çalışmalarımız devam ediyor.

Eskişehir Milletvekilimiz Eskişehir’le ilgili bir konuyu gündeme getirmişti. Sakaryabaşı kaynaklarından Eskişehir’e içme suyu temini planlama raporu yapımı 2021 Yılı Yatırım Programı’na alındı. Bu yıl içerisinde inşallah buna başlıyoruz. Eskişehir iline bu projeye yılda 60 milyon metreküp içme suyu temin edilecek.

Efendim, Adana Milletvekilimiz gündem etti galiba; bu, gübreleme konusu. Bu konuda TAGEM, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü çalışma yaptı. TAGEM bünyesinde Toprak, Gübre ve Su Kaynakları Merkez Araştırma Enstitüsünde yararlı bakterilerin toprakta gübreleme amaçlı mikrobiyolojik gübre olarak üretimi ve piyasaya satışı şu anda yapılıyor, bu konuda çalışmalarımız devam ediyor. Fiyatı da kimyasal gübrelere göre daha pahalı değil, hatta bazen ekonomik de olabiliyor.

Yine, sayın vekilimizin gündem ettiği Çukurova’daki sulama projeleri... Bunların başında İmamoğlu geliyor. Sayın Bakanımızın da Bakanlığı döneminde çok önem verdiği, benim de çok iyi bildiğim bir proje. Yedigöze Barajı’nı yıllar önce tamamlamıştık, güzel bir saha. Şu anda, burada toplam 105 bin hektarlık projeden bahsediyoruz; 70 bin hektarlık sahada çalışmalarımız, inşaat çalışmaları hâlen devam ediyor. Kalan kısmı da yakın bir zamanda iade edeceğiz. İnşallah, çok fazla gecikmeden, önümüzdeki birkaç yıl içerisinde 105 bin hektarı hizmete almayı planlıyoruz.

Yine, sunumumda belirttiğim, eski sistemlerin de kapalı sisteme çevrilmesi çok önemli. Seyhan Ovası Yenileme Projemiz var, şu anda planlama aşamasında. 175 bin hektardır burası, bunun da projeleri tamamlandığında, inşallah, bunun da inşaatını başlatacağız.

Kullanılmış suların 2,5’tan yüzde 5’e çıkarılması için... Yaklaşık burada 18 milyon metreküp mevcut, 36 milyon metreküpe çıkarılması için... Siz bir rakamdan bahsettiniz ama o rakam yüksek gibi geldi Sayın Vekilim. Bunu arkadaşlarımızın yapmış olduğu... Yani 2,5’tan yüzde 5’e çıkarılması bizim hesaplarımıza göre 100 milyon TL’lik bir yatırım gerektiriyor. Bu da çok büyük bir rakam değil.

HÜSEYİN KAÇMAZ (Şırnak) – Peki, önceki söylediğim rakam, 255 milyon TL...

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Değil Sayın Vekilim.

Şimdi, kuraklıkla mücadele konusunda Bakanlık ne yapıyor? Burada efendim, aslında, geçen sunumumda, nisan ayında yapmış olduğum sunumda çok detaylı vermiştim. Burada, Ulusal Kuraklık Yönetimi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı var 2017-2023 yıllarını kapsayan. Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı var, 2018-2022. Yine, daha önceden tamamladığımızda süresi biten, 2013’ü ve 2017’yi kapsayan eylem planları vardı. Şu anda, devam ettirdiğimiz Tarımsal Kuraklık Yönetimi Koordinasyon Kurulu var, Başkanlığını benim yürüttüğüm, bir bakan yardımcısı Başkanlığında yürütülüyor; burada kimler var? Strateji Geliştirme Başkanlığımız, TAGEM -biraz önce bahsettim- Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Gıda Kontrol, Bitkisel Üretim, Toprak Mahsulleri Ofisi, Tarım İşletmeleri, Devlet Su İşleri, Orman Genel Müdürlüğü, Meteoroloji, Çölleşme, Su Yönetimi Genel Müdürlükleri Bakanlığımız içinde bu kurulda yer alıyor; Bakanlığımızın dışından da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürü; Strateji Başkanlığında Sektörel ve Kamu Yatırımları Genel Müdürü; Hazine ve Maliyeden Bütçe Mali Kontrol Genel Müdürü; Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı ve konuyla ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri bu Kurulda yer alıyor, herkes görüşlerini söylüyor

ve biz, bunları aylık olarak takip ediyoruz. İllerimizde valiliklerimizin başkanlığında yapılan çalışmalar bizlere geliyor, biz de merkezde genel müdürlerimizle birlikte bunları görüşüyoruz, alınması gereken tedbirleri alıyoruz.

Uluslararası MGM konusunda bir soru gelmişti. Meteoroloji Genel Müdürlüğümüz, ülkemizde meteorolojik kuraklık konusunu uluslararası kabul görmüş ve en çok kullanılan yöntemlerle izlenmekte, analizleri yapmakta; sonuçları ilgili birimle, kamuoyuyla paylaşmakta; kuraklık analizleri, kurum ve kuruluşların kuraklığın olumsuz etkilerine karşı yaptıkları eylem planlarına ve alınacak tedbirlere halkı teşvik etmekte; meteorolojik kuraklık, tarımsal kuraklık, hidrolojik kuraklıkla ilgili birimler takip edilmektedir.

Bir de IPCC konusu gündem olmuştu bu iklim değişikliği projeksiyonlarıyla alakalı. IPCC tarafından iklim senaryoları temelinde geliştirilen iklim projeksiyonları çalışmalarına yönelik IPCC çalışmaları sürekli takip edilmekte. 2022 yılında yayımlanması planlanan IPCC 6'ncı Değerlendirme Raporu kapsamında geliştirilen yeni nesil iklim senaryoları olan Paylaşımlı Sosyoekonomik Rotalar (ESSPS) kullanılarak ülkemiz ve bölgesi için yüksek çözünürlüklü iklim projeksiyonları geliştirilecektir. Ülkemizde, ilk defa, iklim projeksiyonları 2015 yılında MGM tarafından yapıldı; hâlen bu projeler, projeksiyona göre takip edilmekte ve ilgili birimlerle paylaşılmaktadır.

Uygun görürseniz Sayın Bakanım, DSİ Genel Müdürü Vekilimiz de bu kaçak kuyularla ilgili yapılan çalışmalar, alınan önlemler hakkında...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, onlar çok önemli çünkü artık kaçak kuyuları... Konya'da biliyorsunuz...

HALİL ETYEMEZ (Konya) – “Kaçak kuyu” diye bir şey yok “Ruhsatsız kuyu.”

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Kaçak yani kaçaklaşmış, Sayın Vekilim. Kibarlaştırsan da kaçak, kaçaktır.

HALİL ETYEMEZ (Konya) – “Ruhsatsız”

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – “Ruhsatsız” diyelim, kibar olsun, peki.

Evet, buyurun.

DSİ GENEL MÜDÜR YARDIMCISI OĞUZ KASAP – Sayın Bakanım, çok değerli Komisyon üyeleri; yeraltı sularının araştırılması, kullanılması, korunması ve tescil işlemleri bilindiği üzere 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun ve alt mevzuatı çerçevesinde yürütülüyor. Kanun gereği yeraltı sularından emniyetli verimden daha fazla su çekilmemesi gerekiyor; bu da tabii, doğal olarak en iyi şekilde, sayaç takılması marifetiyle kontrol altına alınacaktır.

Bu, 167 sayılı Kanun revize edilerek ülke sathındaki bütün kuyulara sayaç takma zorunlu getirilmişti ancak bu uygulamanın çok zor olduğu görüldüğünden yapılan bir revizyonla kanunun öncelikli sayaç taktırma hedefi sanayi amaçlı kuyular ile Meriç-Ergene havzasında 4, Konya kapalı havzasında 7 olmak üzere yani bizim kaçak kuyuların en fazla olduğunu tespit ettiğimiz 11 adet alt havzada bütün amaçlar için olmak üzere revize edildi. Bu minvalde, ülkemizde yaklaşık 400 bin belgeli resmî kuyunun yanında kaçak kuyularla beraber bu sayının 500 binin üzerine çıkacağı tahmin ediliyor. Bu miktardaki kuyuya sayaç taktırılması pratikte mümkün ancak bu özellikteki sayaçların kontrolü meselesi çok önemli bir hâle geliyor. Sayaçların pratikte hangi şekilde okunacağı veya kayıt altına alınacağı, ne tür sayaç takılacağı, sayaç firmalarının satış sonrası hizmetleri, fazla su kullanan kuyu sahiplerine ne tür yaptırımlar uygulanacağı; önyüklemeli, uzaktan denetimli sistemler kullanılacaksa

bunun yazılımının hazırlanması gibi pek çok hususun Genel Müdürlüğümüzce değerlendirmeye ve uygulamaya geçirilmesi için de çalışmalara başlandı. Bu minvalde, kısa bir süre içerisinde de hayata geçirilecektir.

Arz ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, şimdi, Akif Bey’e teşekkür ediyoruz.

Devlet Su İşleri, ülkemizin en güzide kurumlarından biri yani hakikaten gurur duyuyoruz. Tabii, burada yapılacak şey: Sulamalara hız vermemiz lazım yani sulamalar kesinlikle... Eski sulamaların -biliyorsunuz- kırk yıllık olanlarını rehabilite ediyorduk, hatta bedelsiz rehabilite ediyorduk; şimdi onu belki otuz yıla indirmek lazım, bilemiyorum. Dolayısıyla, benim şahsi kanaatim: Artık tarım, orman, su hepsi birleşti, hepsi bir arada ve aşağı yukarı 5-6 Bakanlık bir Bakanlık hâline geldi. Dolayısıyla, buradaki teşviklerin -bana göre- mutlaka -yüzde 1 dediğiniz, Sayın Murat Bey’in bahsettiği teşviklerin- buna kaydırılması lazım yani bu konuda bir seferberlik yapalım, bu işin şakası yok. Türkiye’de en öncelikli iş, sulamadır çünkü yakın bir gelecekte dünyadaki en önemli sektör gıda güvenliği, gıda arzı olacaktır; bakın, bunu açık söylüyorum. Dolayısıyla, bunu dikkate alalım. Birincisi: Sulama, sulama, sulama. Tabii, kirlenmenin kontrolü, bu konuda da çok sayıda kurum ve kuruluş denetim, ölçüm yapıyor ama ölçümlerde iş birliği yok yani, kimi debiyi ölçmüyor, kirliliği ölçüyor; kimi konsantrasyonu ölçüyor; kimi yükü ölçüyor. Dolayısıyla, bunları daha önce, biliyorsunuz, laboratuvarları bir araya getirelim, çok sayıda laboratuvar yerine esas laboratuvarlar olsun diye böyle bir su kirliliğini ölçecek laboratuvarları da bir arada toplamak lazım. Türkiye, aynı zamanda, laboratuvar çöplüğü hâline geldi. Kimi yerde cihaz var eleman yok, kimi yerde eleman var, cihaz yok. Geçmişte, Sayın Cumhurbaşkanımızın Başbakanlığı döneminde Başbakanlıkta bir toplantı yapıldı, bunu tetkik ettik ama netice alınmadı.

Bir de siz, bu sunumda iklim değişikliğinin hidroelektrik enerji üretimi üzerine etkisini grafik olarak verdiniz. Şu anda 108 gözüküyor yani 2.108 milyar kilovatsaatlık bir üretim imkânı var, Yalnız, tabii, burada küresel iklim değişikliğinde bir azalma oluyor, 87’ye iniyor ama biliyorsunuz, şu anda, hâlihazırda mevcut bir potansiyeli var, onu da dikkate alarak bu grafiği çizmekte fayda var diye düşünüyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Bu mevcut duruma göre efendim, artarak devam edecek tabii.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, o da dikkate alınırsa yani belki o artış azalmayı karşılayacaktır diye düşünüyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Tamam.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir diğer husus da: Geçen toplantıda özellikle yeraltı barajından bahsedildi, “Ya, bu nedir?” dendi ve toplam 150-200 barajdan bahsediliyor. Biliyorsunuz, bir baraj olması için yeraltında bir akım olduğunu tespit etmek lazım, onun altına “set” dediğimiz seti 30 metre veya daha yüksekse yer altında baraj oluyor; dolayısıyla, bunu da arkadaşlar sormuştu. Bu kadar topladığı su... Aslında, baraj değil o, “yeraltı suyu beslemesi”dir teknik adı; adı bu yani lütfen bunu ikaz edelim. Tamam birileri “Böyle bir şey keşfettik.” diye ortaya çıkabilir ama neticede, biz teknik adamız, bu yeraltı suyu beslemesidir. Ben baktım bir tanesine, mesela Bursa’dakine, “baraj” dedikleri toplamı 300 bin metreküplük suyu depoluyor, en fazla 300-400 yani toplamı belki bir gölet kadar değil, zaten göletleri yapınca yer altı suyunu da otomatik besliyorsunuz. Buna o şekilde değil de “yer altı suyu beslenmesi” desek daha isabetli olur diye düşünüyorum çünkü bazı bilim adamları “Bu neyin nesidir, nerede var baraj?” diye şey yapıyor. Bir de “baraj” denilmesi de garip çünkü yer altında, 30 metreden... Barajı, biliyorsunuz, yüksekliği 30 metreden yüksek olursa baraj, düşük olursa gölet diyoruz. Yer

altında 30 metre yükseklikteki bir barajı inşa etmek de mümkün değil. Yer altında jeolojik araştırma yaparak böyle akan bir nehir bulmak da çok zor. Var mı böyle bir nehir, akan nehir? Dolayısıyla, bunu özellikle...

Bu konuda arkadaşlar... Çünkü çok soru geldi, ben özellikle DSİ'deki arkadaşları...

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – Dengeyi de bozuyor ayrıca, yer altındaki suyun.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çünkü yer altı suyunda o kadar şeyi acaba depolayabilecek mi? Yani etrafını çevirmeniz lazım ki depolayasınız. Yer altı suyunda belli bir şekilde öbür tarafa doğru sızmalar da akışlar da olacaktır, bunu da özetle vurgulamak istiyorum.

HASAN KALYONCU (İzmir) – O iş mühendislerin işi, onlar hesaplasın, yapсын.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Hasan Bey diyor ki: “Bu iş mühendislerin işi, onlar hesaplasın, yapсын.”

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – Yalnız Sayın Bakanımız da mühendis, biliyosun.

HASAN KALYONCU (İzmir) – O kadar şeye takılmayalım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, peki.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Önemli olan, suyu depolamak.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama ona “yer altı suyu depolaması” diyeceğiz, “baraj” dersek yanlış olur.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Öyle diyelim efendim, yer altı depolama tesisi.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Başkanım, bu, Marmara'daki olaya da “alg patlaması” diyorlar ya, bilimsel olarak öyle bir tabir yok; İngilizceden yanlış tercüme yani kavramlar aynı değil.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Ne olmalı adı?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Adına ne diyelim?

HASAN KALYONCU (İzmir) – Aşırı alg çoğalması.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Yani “müsilaj” doğru mu?

HASAN KALYONCU (İzmir) – “Müsilaj” doğru, “aşırı alg çoğalması” demek lazım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, efendim, o zaman burada bir çevre mühendisliği dersi vermemiz lazım.

Efendim, algin formülü vardır. Algin bünyesinde karbon, azot, fosfor, hidrojen, oksijen vesaire; algin formülü budur. Dolayısıyla, ortamda herhangi bir şekilde çok fazla miktarda -karbon her zaman olur- azot ve fosfor olduğu zaman Güneş ışınıyla birlikte fotosentez yoluyla bir yosun, deniz yosunu, alg ürer; “alg” diyoruz. Dolayısıyla, bu, çok fazla olduğu zaman üreme patlama şekline dönüşür veya alg.

Tamam mı Hasan Bey?

HASAN KALYONCU (İzmir) – Aşırı çoğalma olur.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – İsterseniz ben size kitaplarımdan bir tane vereyim. Arkadaşlar, kitapları dağıttınız mı?

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ben algıcıyım Başkanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Algin formülünü ben kitapta verdim.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ben onun hocasıyım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, hocasıysan, ben de dersini verdim onun.

Peki, teşekkür ediyoruz.

Sorularımız bitmişti ama Konya'yı çok konuştuğumuz için son olarak Konya Milletvekilimiz Halil Etyemez bir soru soracak.

Son sözü de size vereyim efendim.

Buyurun.

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Başkanım, öncelikle, teşekkür ediyoruz.

Tabii, sunumu izleyemedik, sonradan geldik ama teşekkür ediyoruz Akif Bey. Çalışmaları çok yakından izlediğimiz için, başarılı çalışmalar yaptıklarını biliyoruz.

Fakat tabii, kaçak kuyularla ilgili, ruhsatsız kuyularla ilgili değerlendirmeler yapıldı. Ben, asıl, burada, şunu sormak istiyorum: Öncelikle, elimizde mevcut kullandığımız suyun tasarruflu kullanılması son derece önemli yani birçok yatırım yapıyoruz, dış havzalardan su getirmeye çalışıyoruz, yeni yeni projeler ortaya koyuyoruz, ciddi yatırımlar, ciddi maliyetler var ama -biraz önce de ifade ettiniz- sizin döneminizde de Sayın Bakanım, özellikle, kapalı sulama sisteminin bitirilmesi konusunda ciddi projeler yapıldı fakat bir kısmında da ödenek sıkıntısından dolayı bekleme durumunda kalıyoruz yani yeni bir yatırım, yeni bir su projesinden önce mevcut suyun tasarruflu kullanılmasına öncelikli bir ödeme ayrılması, ödenek ayrılması ve gücümüzün mümkün olduğu kadar mevcut suyun tasarruflu kullanılmasına dönük kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Bu konudaki çalışmalar son derece önemli, özellikle bizim bölgemizde... Sayın Bakanım, sizin döneminizde başlattık, çok büyük bir projeydi...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ereğli.

HALİL ETYEMEZ (Konya) – ...ama ödenekten dolayı bir hayli erteledik, bu sene Akif Bey'in çabasıyla bir harekete başladık ama yeterli olmadığını düşünüyorum yani yeni projeye girmektense bunları bir an evvel bitirmemiz gerekiyor, su çok önemli. Meteliğe kurşun atıyoruz diyoruz ya, damlasına kurşun atıyoruz. Mevcut suyu iyi kullanmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu konuda özellikle bir çalışmanın, gayretin bu yöne doğru aktarılması gerekiyor çünkü öncelikle, suyu tasarruflu kullanalım, yeni getirme projeleri... Tabii, o çalışmalar da önemli. Bu konuda bir düşüncemi ifade etmek istedim.

İkincisi, kooperatifleri de son derece önemsiyoruz çünkü kooperatifler de belli bir disiplin içerisinde suyu kullanırlar. Bu kooperatiflerin geçmişten kalan borçları var -benden önce belki ifade edilmiştir- bu kuyu bedellerinin geriye doğru ödenmesiyle ilgili, feragat karşılığında bu borçlardan vazgeçilmesiyle ilgili geçmişte -Sayın Bakanım sizin döneminizde- bir kanuna madde eklenmişti; o konuda da ciddi sıkıntılar oluşuyor, oraya da bir çözüm üretilmesi ve üzerinde durulması gerektiğini buradan ifade etmek istiyorum.

Bir de yeni yeni sulama alanları açarken eski sulama hakkı bulunan -şu anda birlikler, sulama birlikleri kapsamında- yeni alanlara doğru su götürmeye çalışıyoruz. Bence, onu da yeni alanları da kooperatifler kapsamında değerlendirmek gerekiyor. Yine, kooperatiflerin eski kuyularını yenilemek isterken o yenilemede de sıkıntılar oluşuyor, o konuda da birazcık kooperatiflere yardımcı olunması gerektiğini düşünüyorum.

Zaten burada konuşulmuş, bu ruhsatsız kuyular konusunda... Şu bir gerçek, kullanılıyor kim ne derse desin, engelleme şansınız da yok çünkü insanlar ekmeğini oradan çıkarıyor. Onun için, disipline edip bir an önce yasal bir zemine kavuşturacak, suyu da kontrollü, disiplinli kullanılabilecek bir zemine kavuşturmak bizim görevimiz. Bu konuda da ciddi çalışmaların öncelikli hâle getirilmesi gerektiğini düşünüyorum, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

Son olarak, söyleyeceğiniz bir şey var mı Akif Bey?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Sayın Bakanım, sadece, Sayın Vekilimizle bu konuyu zaman zaman görüşüyoruz, doğrudur, mevcut -ruhsatsız diyelim- ruhsatsızları ruhsatlı hâle getirip bunları belli bir disiplin içerisinde nasıl yönetebileceğimize dair çalışmalar yürütüyoruz; az bir şey kaldı, inşallah, onu sonuçlandırıp bunları hem legal hâle, ruhsatlı hâle getirmek hem de disipline etmek artık elzem. Sadece bunu belirtmek istedim.

Çok teşekkür ederim efendim, sağ olun.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ediyoruz size ve DSİ ekibine, Meteoroloji Genel Müdürlüğüne, Genel Müdür Vekilimize; herkese teşekkür ediyoruz, sağ olun, çok teşekkürler.

Efendim, şimdi, çok değerli bir Hocamız, Profesör Doktor Alp Erinç Yeldan... Kendisi çevrim içi olarak sunum yapacak.

Yalnız, değerli milletvekillerimiz, burada benim bir hususu belirtmemde fayda var, önümüzdeki hafta çalışma gruplarını sırasıyla dinleyeceğiz burada.

Sayın Hocam, hoş geldiniz.

Sesimizi duyuyor musunuz?

PROF. DR. ALP ERİNÇ YELDAN – Duyuyorum efendim, çok teşekkür ederim.

Değerli Komisyon üyelerini de selamlıyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Sağ olun, sizi de dinlemeyi arzu ettik özellikle.

PROF. DR. ALP ERİNÇ YELDAN – Ben de bu fırsatı verdiğiniz için ayrıca teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Biz de teşekkür ediyoruz siz de bu teklifimizi kabul ettiğiniz için sağ olun.

Söz sizde, buyurun efendim.

2.- Kadir Has Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Alp Erinç Yeldan'ın, video konferans sitemiyle iklim değişikliğiyle ilgili çalışmaları, Paris Sözleşmesi ve Avrupa Yeşil Mutabakatı hakkında sunumu

PROF. DR. ALP ERİNÇ YELDAN – Şimdi, ben bir sunum dosyasıyla konuya hazırlandım.

Şimdi, ben bugün iklim değişikliğiyle ilgili yürüttüğümüz çalışmalarla ilgili bilgi vermek, Türkiye'yi ileriye yönelik olarak gerek Paris Sözleşmesi gerek bu net-sıfır emisyonu gerekse de Avrupa Birliğinde şu anda konuşulan sınırda karbon uyarlaması, Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi konular üzerinden biraz bilgiyle donatmak arzusundayım.

Şu anki görüşmeler genellikle hep su kullanımı üzerinden devam etti, konu değişikliği olacak; o yüzden, sizlerin de dikkatinizi şimdi artık ilkim değişikliği, hava kirliliği, sera gazları konularına doğru yönelteceğim. Biz uzun süredir bir dizi çalışma yürütüyoruz. Hemen hemen, Türkiye'nin 2005'te ilk ulusal bildirim çalışmasını, ki o zaman Devlet Planlama Teşkilatı yürütmüştü. DPT'nin DPT olduğu zamanlardan, sonra Kalkınma Bakanlığı olduğu zamanlardan bugünlere değin Türkiye'nin iklim değişikliği mücadelesinde iktisadi aletleri neler olabilir, bu konular üzerine çalıştık.

Şimdi, ben konuyu, öncelikle Avrupa Birliği yepyeni bir tasarım gerçekleştiriyor -“Avrupa Yeşil Mutabakatı” adı altında- önce ona getireceğim. Oradan da Türkiye üzerinden “Fırsatlarımız nelerdir? Bu fırsatları kaçırmamak için neler yapmalıyız?” konusunda size görüşlerimi aktaracağım.

“Avrupa Yeşil Düzeni” kabaca 4 ayaktan oluşuyor: Yepyeni bir hedef ve tasarımları var, net-sıfır emisyonlu bir kıta coğrafyası olmayı hedefliyor, Avrupa’nın mevcut iklim politikalarıyla uyumlaştırma çabasında. Bütün bunlar para; finansal bir boyutu var, finansal olarak destekleme ve aslında -bir iklim diplomasisi meselesi bu- iklim diplomasisi bağlamında kimseyi geride bırakmama stratejisi güdüyor. Bir yerde, dünyaya örnek aktif bir ajan olmayı hedefliyor Avrupa. 2017’de net-sıfır emisyonlu bir ekonomi, biyoçeşitliliğin korunması, ormanların gençleştirilmesi, Tarladan Sofraya Stratejisi; bunun aracılığıyla adil, sağlıklı, çevreyle dost, organik tarımı ön plana çıkaran, çevreye dost bir gıda sistemi; ulaştırmada sürdürülebilir ve akıllı ulaştırma hizmetleri, biraz evvel bahsettiğim gibi yeni yeşil finans biçimlerinin yaygınlaştırılması, yeni finansal kredilerin oluşturulması; öyle ki artık “yeşil merkez bankacılığı” kavramı dile getiriliyor. Avrupa Merkez Bankası Başkanı Lagarde da bunun en hararetli destekçilerinden. Merkez bankalarının sadece artık enflasyon hedefi, fiyat istikrarı değil; doğrudan doğruya yeşil finans içerisinde, yeşil merkez bankacılığı, yeşil kredilerin tahsisi gibi konularda yönlendirilmesi ön görülüyor. Bunlar, bizim gibi, yüksek enflasyonlu Merkez Bankası fiyat istikrarı hedefi çerçevesinde tartışılan, neredeyse devrim niteliğindeki yeni kavramlar.

Bütün bu konular 2020, 2021’de haziran, temmuz ayları içinde sonuçlanmak üzere gündeme gelecek. Bütün bunlar para. Bütün bu dönüşümlerin maliyeti McKinsey’in hazırladığı rapora göre 28 trilyon avroya ulaşacak, 28 trilyon avro; onar yıllık dilimler hâlinde bu projeksiyon içinde bulunduğumuz 2020’li yıllarda 8,3; 2030’lu yıllarda 9,9; 2040-2050 arasında da 9,8 trilyon avro. Bunun çok büyük bir bölümü -ekranda görebileceğimiz üzere- ulaştırma, bina ve konut yatırımlarına ayrılmış durumda.

Şimdi, Avrupa’nın da bu kadar büyük bir maliyeti göze alınca –kendi milli gelirlerinin yaklaşık yüzde 5’i bu rakam- elbette çeşitli kaygıları var. Bunları da bertaraf etmek için, birtakım ön hazırlıklara girdiler yani “Avrupa’da üretim yapan, istihdam yapan şirketler bu tür sınırlamalardan, bu tür bir mevzuattan kaçmak için Avrupa’nın dışına, dünyanın kirli merkezlerine, çevre koşullarının daha gevşek olduğu merkezlere kaçacaktır.” kaygısıyla, bunu engellemek için çeşitli düzenlemeler kurdular; “sınırdaki karbon uyarlaması” diye Türkçe’ye çevirdiğimiz bir sistem geliştirilmek üzere. Çok kısaca şöyle: Bu sistemde 52 ürünü referans değeri olarak alacaklar, bu 52 üründe ton başına üretim yaparken ne kadar karbondioksit eş değeri sera gazı salınıyor, bunu ölçecekler ve bunun Avrupa içindeki en temiz, en yüksek teknoloji, en modern yüzde 10 üreticinin ortalamasıyla karşılaştırıp aradaki fark kadar vergi koyacaklar; işin özü bu. Şimdi, dolayısıyla, Türkiye’de, eğer biz Avrupa Yeşil Mutabakatı doğrultusunda bir karbon fiyatlaması ve Paris Anlaşması -Meclisten onaylı- çerçevesinde karbona bir fiyatlamaya getirmezsek, “Kirlenen öder.” prensibine göre üreticilerimizin karbon emisyonunu maliyetlerine katmaz isek bunu, Avrupa bu 52 üründen başlayarak bir ihracat vergisi yani Türkiye’den ihraç ettiğimiz mallar üzerinden bir vergi biçiminde almakla tehdit ediyor ve bunun için de ön hazırlıklara başlıyorlar.

Şimdi, sözü Türkiye’ye getirelim. Bundan sonra Türkiye ne yapabilir genel, dünyadaki gidişat içinde? Veriler, Türkiye İstatistik Kurumunun, TÜİK’in paylaştığı çevre envanterlerinden. Türkiye’nin toplam sera gazı emisyonları; en son veri 2019’a ait -gördüğünüz gibi- 2017’den sonra bir azalma var 2018’deki durgunluk ve 2019’daki krize bağlı olarak, 2020’de de gene Covid pandemisi nedeniyle gerileyen üretim veya durağanlaşan üretim faaliyetleri neticesinde karbon emisyonlarında bir durgunluk var. Var olacak, bütün dünyada bu böyle fakat bir sorun değil, biraz, üretim faaliyetlerimizdeki yavaşlamanın sonucu. Şimdi, Türkiye’nin sorunu şu: 1990’da, ilk bu ölçümler uluslararası düzeyde

paylaşıldığı günlerden bugüne kadar Türkiye'nin toplam sera gazı emisyonları 220 milyon tondan bugün 500 milyon ton düzeyine yükseldi, yüzde 130 artış gösterdi. Türkiye'nin bu 500 milyon tonluk toplam sera gazı, karbondioksit eşdeğeri miktarı dünya toplam küresel emisyonunun kabaca yüzde 1'i düzeyinde, az gözüküyor fakat projeksiyonlar Türkiye'nin bu tempoda devam etmesi durumunda 2030 yılı itibarıyla Rusya'yla beraber bütün Avrupa kıtasından daha fazla sera gazı emisyonu yaratan bir ekonomi olacağı konusunda birleşiyorlar.

Kişi başına düşen sera gazı emisyonlarımızda şu anda 6 ton civarında ve yüzde 60 artış gösterdi. Türkiye sera gazı emisyonunu en hızlı arttıran ülkeler arasında gözleniyor yani şu andaki mevcut konumumuz sanki düşük emisyon yaratan, düşük emisyon sorumluluğu olan bir ekonomi olarak gözlenmesine rağmen kişi başına veya toplam artış hızı çok yüksek olduğu için iklim diplomasisi alanında mercek altında olan ülkelere bir tanesi. Hele hele bunu Meksika gibi, Güney Kore gibi, Polonya gibi yeşil dönüşüm, yeşil toparlanma, yeşil ve sürdürülebilir büyüme gibi son derece yoğun bir kampanya yürüten rakip ülkelerimizle karşılaştırdığımız zaman, Türkiye, iklim diplomasisi, üzerine düşeni yapmamış ve uluslararası iklim diplomasisinde yalnızlık tehdidiyle karşı karşıya kalan bir ekonomi olarak değerlendiriliyor.

Türkiye Paris Sözleşmesi'ne, malumunuz, 2015 yılında bir ulusal katkı beyanını sunarak katıldı fakat Meclisten Paris Sözleşmesi'ne bizim katkı beyanımızı onaylamayan 6 ülkeden biri olarak görülüyor. Bu da gerekçesi ne olursa olsun uluslararası iklim alanında Türkiye'yi dış politika alanında yalnızlaştıran ve hatta itibarsızlaştıran bir tehdit yaratıyor. Türkiye olarak İran, Suriye, Eritre, Angola, Güney Sudan gibi ülkelerin arasında sayılıyor. Dediğim gibi, gerekçesi ne olursa olsun bunu uluslararası kamuoyunda aktarmak Türkiye için çok çok zor bir gündem maddesi.

Sözü biraz başka bir kavrama getireyim materyal ayak izimiz, “footprint” diye hep geçiyor, çok popüler bir kavram. Kavramın özelliği şu: Burada bir yığın yuvarlak görüyorsunuz, aşağıda yer küremizin referansı var. Bu yer küremizin yer altı ve yer üstü kaynaklarını o yuvarlağın boyutu olarak kabul ederseniz, burada geçen ülkeler, eğer bütün dünya o ülkelerin vatandaşları gibi üretiyor, tüketiyor, pazarlıyor, kullanıyor olsaydı kaç tane dünyaya ihtiyacımız olurdu sorusuna görsel bir yanıt geliyor. Mesela, Türkiye'miz, işte kırmızı, gezegenimizin birazcık daha üstünde yani bu dünyada yaşayan şu anda 8 milyar küsur dünya insanı bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı alışkanlıklarıyla tüketim ve üretim yapsaydı gezegenimizin kaynaklarını bir sene içinde tüketiyor olurdu. Sol tarafta petrol zengini Orta Doğu ülkeleri var, Katar, Bahreyn, eğer bunlar gibi tüketim yapıyor olsak dünyamızın kaynakları çoktan tüketilmiş olurdu. Sağ tarafta mavi kutucuklarla Avrupa ülkeleri var. En altta gri kutularda Amerika Birleşik Devletleri, Kanada gibi ülkeler var.

Sözün özü şu: Gezegenimizin kaynaklarını çok hoyratça kullanıyoruz ve gezegenimizin kaynaklarını tasarruf edecek, sürdürülebilir bir biçimde ileriki nesillere aktaracak bir tüketim ve üretim desenine sahip değiliz. Hangi ülkenin vatandaşı gibi yaşarsanız yaşayın, burada, önemli istisna tahmin edebileceğiniz gibi Sahra Altı, Afrika'nın yoksulları, Asya'nın yoksulları, Latin Amerika ve Orta Amerika'nın yoksulları, onlar dünyada bir yoksulluk değilse, en az gelişmiş ülkeler statüsüyle bir denge getiriyorlar ama dünyanın gidişatı sürdürülebilir değil.

Şimdi, Türkiye açısından önemli tespitlerden bir tanesi şu: Avrupa Yeşil Mutabakatı'nda anahtar kelime “enerji dönüşümü” bu sabah da İstanbul Politikalar Merkezine bağlı SHURA'nın -bu konuda bizim de yazarları arasında olduğumuz- “Enerji Dönüşümü ve Bunun Sosyoekonomik Etkileri” başlıklı bir raporu kamuoyuyla paylaşıldı. Bu enerji dönüşümünde odak noktası elektrik sektörü. Şimdi, Türkiye ekonomisinin elektrik sektörüne baktığımız vakit, 154 milyon tonluk bir karbondioksit salımı yapıyor elektrik üretimi sürecinde. Bu, toplam emisyonların yüzde 34'ü ve birim elektrik katma değeri yani her

bir avroluk elektrik üretimine orantılısanız ne kadar yoğun karbon emisyonuna sahibiz? Bu kıstas, Avrupa Birliğinin yakından takip edeceği, daha doğrusu, uluslararası çevre örgütlerinin ve Birleşmiş Milletlerin takip edeceği çok önemli kıstaslardan bir tanesi. Her bir avroluk -veya bir Türk lirası diyelim- elektrik üretimi başına kaç ton karbondioksit salımı var? Avrupa Birliği ortalaması 4,7 kilogram, bizim ortalamamız kabaca 17 kilogram yani Avrupa Birliği ortalamasının neredeyse 4 misli. Bize en yakın ülke Avrupa'nın en kirletici ülkelerinden bir tanesi, kömüre dayalı fosil yakıtlara dayalı bir emisyon desenine sahip olan Polonya. Polonya'dan yaklaşık yüzde 30 düzeyinde daha fazla emisyonumuz var.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Kömür kalitesi daha iyi olduğu için herhâlde.

PROF. DR. ALP ERİNÇ YELDAN – Bugün, bunlar bir an evvel önemli tedbirler alınması gereken kıstaslar ve gözlemler olarak karşınızda duruyor. Şimdi olası bir Paris Anlaşması'nı imzalamama durumu, sınırda karbon düzenine muhatap olma durumu Türkiye ekonomisini nasıl etkileyebilir? Bunun için, çok uzun sürelerde geliştirdiğimiz ekonomik modellerin, projeksiyonların bir örneğini sizinle paylaşacağım. Daha sonra soru cevap kısmında... Daha sonra da bu birlikteliğimizi devam ettirelim isterim, bana herhangi bir biçimde “e-mail” yoluyla veya her türlü sosyal paylaşım yoluyla ulaşabilirsiniz. Türkiye'nin belli başlı sektörlerinin sera gazı emisyonunun toplam 520 milyon ton olduğunu söylemişim. Sektörlere göre bunların dağılımı, bu veri hemen hemen çok orijinal bir veri TÜİK'in verilerinden biz kendimiz üretiyoruz, burada demir çeliki, makineyi, otomotivi, elektriği, inşaatı göreceksiniz ve toplam emisyonların içindeki paylarını göreceksiniz. Buradan hareketle sorumuz şu: Yakın gelecekte, 2030'a kadar, 2020 ile 2030 arasında bir Türkiye'yi projekte edelim ve hiç Avrupa Yeşil Mutabakatı ilan edilmemiş olsa, Paris Sözleşmesi'ni de Türkiye imzalamamakta devam etse ve kendi kulvarımızda, kendi tempomuzda ama bu dış şoklar hiç olmasa, dünya bizim arzu ettiğimiz bir şekilde 2020'deki gibi, devam ediyorsa, buna bir referans noktası diyeceğiz. Sonra da Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde biz, karbon üzerine karbon kirletim maliyetlerini hiçbir şekilde yansıtmadan üretim yapmaya devam edersek Avrupa'nın yaptırımlarıyla o ihracat vergisiyle ton başına 30 avro, ton başına 50 avro veya hatta şimdi şimdi telaffuz edilen ton başına 70 avroluk bir karbon fiyatıyla karşıya karşıya gelirsek ne olur? Bütün bunların ardından da bunu, bu tehditleri fırsata nasıl çeviririz, nasıl bir yeşil toparlanma süreci Covid sonrasında ve yeşil bir sürdürülebilir büyüme patikası nasıl kurgularız ve bu konuda biraz sonra göreceğiniz gibi bizim sürdürülebilir kalkınma hamlesinde yeşil işler, yeşil büyüme ve yeni bir teknoloji hamlesiyle nasıl daha yüksek bir refaha ulaşmak için bir ekonomik...

(Bu bölümde ses kaydı olmadığı için yazılamamıştır)

PROF. DR. ALP ERİNÇ YELDAN – Size bu konuda bir örnek sunuyor olacağım, kabaca beş dakikalık vaktim var Sayın Başkan, burada huzurlarınızda paylaşacağım.

Bu çalışmayı Ortadoğu Teknik Üniversitesinden Ebru Voyvoda Hoca, Boğaziçi Üniversitesinden Sevil Acar, İstanbul Teknik Üniversitesinden Ahmet Aşıcı Hoca ve asistanlarımızla bir dizi meçhul asker geri planda, bir ekip çalışması olarak sürdürmüştük.

Türkiye'nin 2018 bazında 3,8 trilyon Türk lirası 2018 fiyatlarında bir millî geliri var. Biz, doğal olan koşullarda 2030'a kadar Türkiye'nin potansiyel büyüme hızı hiçbir şekilde başka politika ve dış şok yaşamazsa ülkemizin 2018 fiyatlarıyla 5,3 trilyonluk bir ekonomiye ulaşacağını öngörüyoruz. Eğer ki Avrupa Yeşil Mutabakatı altında ihracatımıza ton başına 30 avro karbon maliyeti vergi uygulanırsa ve Türkiye, Paris Anlaşması'nı imzalamaz ve bu yalnızlaşma içerisinde gerek yeşil finans gerek yeşil kredi gerekse de bu, doğrudan yabancı sermaye yatırımları içerisinde yeşil dönüşümlere kapılarını açmazsa millî gelirimizde kabaca 2030 yılına göre 2018 fiyatlarıyla 145 milyar Türk liralık bir kayıp olacak, bu, kabaca, yılda 30 milyar dolar demek. Bu 30 milyar dolar, kabaca, Türkiye'nin bir yılda cari işlemler açığına denk düşüyor. Yani bugünkü dış açık dengesizliğimize bir o kadar daha fazla yük

getirecek bir tehditle karşı karşıyayız. Eğer, dedim ya, karbonun fiyatı Avrupa’da 30 avro değil, 50 avro veya 70 avroya kadar yükselirse burada ödeyeceğimiz verginin, karşı karşıya kaldığımız kayıpların miktarı da kuşkusuz daha yüksek olacak. 40 milyar dolara kadar günlük bir kayıp millî gelirden söz konusu olabilecek. Bütün buradan hareketle ne yapabiliriz? Türkiye’nin 2015 Paris Protokolü’ndeki taahhüdü baz patikada yüzde 21 azaltım. Bunu da karbon kotası veya karbon permisiyle karbonu fiyatlandırarak yapmayı düşünüyoruz, bir karbon vergisi de buna bir ek olabilir. Burada önemli olan olgu, burada yaratılan gelirin doğrudan doğruya şirketlere bir yeşil dönüşüm, yeşil teknoloji girişimi olarak bir aktarımda bulunması ve onların bu dönüşümü hızlandıracak, istihdam kayıplarını telafi edecek yeni bir enerji dönüşümünü, yatırım maliyetlerini -Avrupa bazında yaklaşık yüzde 5’lik bir kayıp dedim- Türkiye’de de bu biçimde finanse edebilecek bir tasarım düşünülüyor, Avrupa da bu şekilde çalışmaktadır. Uluslararası yeşil fonlara millî gelirimizin binde 5’i kadar bir katkı olacağını düşünüyoruz. Bu alanda, dediğim gibi Avrupa Merkez Bankası, Yeşil Merkez Bankacılığı üzerinden ülkeleri desteklemek üzerinde ve 2021 yılı sonunda da yıllık yüzde 1’lik bir enerji verimliliğiyle Türkiye ekonomisinin çalışması durumunda bu tehditleri fırsata çevirebileceğimiz ve -yeşil tireli alanda gördüğünüz gibi- gayri safi yurt içi hasılamızın sanılanın, korkulanın, endişelerin tersine yeşil sürdürülebilir bir dönüşüm çerçevesinde baz patikanın da karşılaşacağımız tehditlerin de yaklaşık yüzde 1’in üstün bir refah sağlayabileceğini öngörüyoruz.

McKinsey, dünya çapında, Avrupa’daki böyle bir dönüşümün 5 milyon yeni iş sahası yaratacağını bunun 1,5 milyon kişinin yenilebilir enerji üzerinde olacağını, 1,13’ünün organik tarım üzerinden 1,1’in binalar ve konut sektörü üzerinden olacağını hesaplıyor, Avrupa Komisyonunun da bu tür çalışmaları var yani bu aslında bir istihdam, yeni iş, yeni meslek stratejisi.

Karbon emisyonların ne olacak diye bakarsanız, biz, Paris’e sunduğumuz resmî katkı beyanımızda 2030 itibarıyla 1 milyar 175 milyon ton olacağını öngörüydük ve buradan azaltımla 930 milyon tona düşüreceğimizi öngörüydük. Ne yazık ki tarihsel olarak gerçekleşecek bir senaryoya benzemiyor. Bizim baz patikamızın normal şartlar altında bile 608 milyon ton civarında olacak; dolayısıyla, bu, ulusal katkı beyanımızın süratle ve ciddiyetle revize edilmesi gerekiyor. Biraz evvel gösterdiğim resim yani resmî ulusal katkı beyanımızdaki projeksiyon artık tarihsel olarak anlamını yitirmiş durumda. Türkiye, bırakın 1.175’i ondan yüzde 21 azaltımla 930 bile değil, bu tempoda 608 milyon tonluk bir karbon emisyonu yaratacak bir ekonomi fakat gördüğünüz gibi, bu, artmaya devam ediyor. Hâlbuki dünya artık net-sıfır emisyonu konuşmakta, biz de Paris’i aşım net-sıfır emisyon hedeflerini koymak durumundayız ve bu yönde de hem TÜBİTAK’a sunduğumuz bir projemiz var hem uluslararası alanda meslektaşlarla yürüttüğümüz çeşitli çalışmalar var. Avrupa Yeşil Mutabakatı’nı biraz evvel dönüştürdüğüm çalışmada Türkiye bunu elde ediyor yani, bakın, hem karbon emisyonlarımızı sabitliyoruz, 2030’dan sonra da inişe geçebiliriz hem de millî gelirimizde ve istihdam da bir artış sağlayacak yeşil sürdürülebilir bir kalkınma hamlesinin hem mümkün hem de tercih edilen bir adım olduğunu sizlerle paylaşmak istiyorum.

Soru-cevap bölümünde belki uluslararası karşılaştırmalara sonuç olarak makro ekonomik büyüklükler sektörlerde ne olur, bütçe açığı, cari işlemler dengesi, tasarruf, yatırım gibi unsurlar ne olur -ilgili tabloları hızlı geçiyorum- oralarda sizlere rakamsal paylaşımlarda bulunabilirim, projeksiyonlarımızı paylaşabilirim eğer şu ana kadar sizleri bu yönde umutlandırmadıysam biraz daha detaylı olarak her türlü bilgiyi vermeye hazırım.

Dolayısıyla, Avrupa Yeşil Düzeni ve Paris Anlaşması Türkiye için bir risk fakat sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen bir dönüşümün aracı olarak yepyeni bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Böyle bir stratejik dönüşüm çerçevesinde, emisyon azaltımının elde edilen yeşil fonların, şirketlerin yeşil

dönüşümü amacıyla kullanılmasının ve yenilebilir enerji ve enerji verimliliğinin merkeze alan bir yeşil ekonomik dönüşüm senaryosu sayesinde hem millî gelirden hem istihdamda hem de sera gazı emisyonlarında anlamlı iyileştirmelerin sağlanabileceğini öngörüyoruz. Bütün bunların Türkiye için önemli bir fırsat olacağını düşünüyoruz. Türkiye'nin, şu anda, öyle zannediyorum ki bir siyasi irade çerçevesinde, bu adımları bilim insanlarıyla birlikte Komisyonunuzun da desteğiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine taşımamız ve ileriki nesillere daha temiz, sürdürülebilir kalkınma, yeşil işlerden oluşan daha istihdamlı, daha müreffeh bir Türkiye'yi ekonomik anlamda gerçekleştirebileceği umuduyla sizleri baş başa bırakıyorum.

Bu fırsatı verdiğiniz için Sayın Başkan, çok teşekkür ediyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, Hocam, çok teşekkür ediyoruz.

Sağ olun, başka bir açısı sundunuz ama sorularımız var, ilk soru da İzmir Milletvekilimiz Sayın Murat Bakan Beyefendi.

Buyurun efendim.

MURAT BAKAN (İzmir) – Değerli Hocam, çok teşekkür ederiz.

Öncelikle, benim, sizin bu Komisyona gelip sunum yapmanızın ne kadar ısrarla istemiş olmamın gerekçesini de arkadaşlarım anlamıştır herhâlde. Başından beri sizin buraya gelmenizi çok arzu ettik, Sayın Başkanımız da sağ olsun bizi kırmadı, sizi davet etti.

Aslında, dün, burada Çevre ve Şehircilik Bakanı vardı. Bilmiyorum, tutanaklar ham tutanak, okumamış olabilirsiniz Çevre ve Şehircilik Bakanına, tabii, sizin bilimsel verilerinizle değil ama sizin söylediklerinizi ben burada söyledim. Yani Türkiye'nin Paris Sözleşmesi'nden ek 1 listesinden çıkmasının Dışişleri Bakan Yardımcısı da Komisyonumuzda söylediği üzere mümkün görünmediğini yani ne bütün taraf ülkelerin ne de dörtte 3 nitelikli çoğunluğun Türkiye'nin Ek 1 listesinden çıkmasına onay vermeyeceğini burada söyledi, 6 ülkenin karşı çıkmayacağını, 20 ülkenin de bizim talebimizi destekleyeceğini ifade etti. Dolayısıyla, biz, Ek 1 listesinden çıkma mücadelesiyle ve Yeşil İklim Fonu'ndan para alamayacağız düşüncesiyle onaylamadık bugüne kadar, Çevre ve Şehircilik Bakanının bir söylediği buydu. Diğer söylediği de “Bizim sayısal sorumluluğumuz az, gelişmiş ülkeler zamanında kirllettiler, şimdi bizim gelişmemizi istemiyorlar.” gibi aslında konuya bana göre hâkim olmayan eleştiri olarak söylüyorum yaşanan gerçeğin çok uzağında ve rasyonel olmayan bir açıklama yaptı burada. Biz Türkiye'nin bu riski fırsata dönüştürebileceğini düşünüyoruz. Sizin bilimsel olarak yaptığınız çalışmalar, veriler de bunu gösteriyor. Tabii, bunların hepsinden çok önemli bir şey var işin ekonomik yönü dışında, gezegenimiz artık canlı yaşam için yaşanabilir bir yer olmaktan çıkıyor yani gezegeni, ekosistemi korumamız lazım ve biz, bu gezegenin efendisi değiliz, bu ekosistemin bir parçasıyız tüm canlılar gibi, ona uyumlu yaşamak zorundayız işin ekonomik boyutuyla da anlatmış oluyoruz, yani ekonomik yönü bunun aslında, bir sonucu. Ben, size şöyle soru sorayım: Aslında çok fazla soracak soru yok size sorulacak ama termik santrallerle ilgili yani Türkiye'nin karbondan çıkışı, kömürden çıkışı daha doğrusu termik santrallerle ilgili düşüncenizi sorayım: 22 yeni termik santral planlıyor Türkiye ve bizde işte WWF'in yaptığı bir çalışma var, onun dışında yine bilimsel Alpu'yla ilgili yapılan bir çalışma var. Termik santrallerin ekonomik verimliliği olmadığı, bunlara finansman bulunamadığı, mesela Alpu termik santrali 7 defa ihaleye çıktı alıcı bulamadı. Bu durumda, bu termik santraller için Türkiye, dünyadan bir finansman bulabilir mi bu yatırımlara? Yenilenebilir enerji ve termik santral karşılaştırması yaptınız mı çalışmalarınızda ekonomik verimlilik açısından? Bunu sormuş olayım.

Teşekkür ediyorum Hocam size. Çok sağ olun bizi bilgilendirdiğiniz için.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Adana Milletvekilimiz Müzeyyen Hanım'ın sorusu var.

Buyurun Müzeyyen Hanım.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Teşekkür ediyorum.

Sunumunuz için çok teşekkürler Değerli Hocam.

Şimdi, karbon salınımının bizim ülkemizde 4 katı daha fazla olduğunu ifade ettiniz ve gayrisafi millî hasılanın artış göstereceğini hem millî gelirden hem istihdamda artış, hem de sera gazı salınımında düşüş olacağını ifade ettiniz. Açmamız için soruyorum: Bu nasıl gerçekleşecek yani vergi almayarak gayrisafi millî hasılanın sadece artışı mı hedefleniyor, yoksa başka bir öngörünüz mü var bununla ilgili? Yani gelir nasıl artacak, onu merak ettim.

Bir de şunu sormak istiyorum: Her tarafı beton yığına çevirdik, asfaltla kapladık bütün insanoğlu olarak. Daha doğrusu, yüzey sızmaları, iklimsel anlamda o dönüşümü, yeraltı suyunun buharlaşmasını ve yüzeysel dönüşümü etkiledik ve bütün kuru dere yataklarının, özellikle bütün kıyıların falan imara açılması sağlandı, HES projeleri var, termik santral projeleri var ve jeotermal projeler var. Bunların karbon salınımına etkisi –gerçi sordu arkadaşım ama yine ben de tekrar sormuş olayım- karşılaştırma yapıldı mı, bununla ilgili bir araştırma var mı?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ediyoruz Müzeyyen Hanım.

Hocam, sorulara en sonra cevap vereceksiniz.

Şimdi de Mersin Milletvekilimiz Behiç Çelik soru soracak.

Buyurun.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Hocam, sunumunuz için öncelikle teşekkür ediyorum.

Hocam, sizin küreselleşme konusunda bir konferansınız olmuştu yanılmıyorsam üç yıl önce, Mülkiyeliler Birliğinde, Ankara'da. Orada sizi ilk defa dinlemiştim bizzat ama ondan başka tabii, sizi hep takip ettim.

Benim sorum şu: Aslında, burada, küresel iklim değişikliğinin bütün boyutlarıyla ele alındığı bir çalışma yürütüyoruz ama bunun dışında, küreselleşmeyi yeni bir ideoloji olduğunu, özellikle şu pandeminin de başlamasıyla birlikte bunun farklı bir mahiyet arz ettiğini de müşahade ediyoruz hep birlikte. Sizin bu konuda da çok derin çalışmalarınız olduğunu biliyorum. Acaba küreselleşme ideolojisi bağlamında küresel iklim değişikliği nasıl bir yol izliyor? Bunu sormak istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ediyoruz Behiç Bey.

Sibel Hanım, buyurun efendim.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Teşekkür ederim Sayın Bakanım.

Değerli Hocam, çok teşekkür ediyorum.

Gerçekten, çok önemli bir sunum gerçekleştirdiniz. Cumhuriyet Halk Partisi Komisyon Sözcümüz Sayın Murat Bakan, özellikle sizin Komisyonunda bir sunum yapmanızın çok değerli olduğunu söyledi. Siz de açıkçası bu sunumunuzla bizim daha önceki oturumlarda katıldığımız ve anlatmaya çalıştığımız Yeşil Mutabakat sürecinin ve ülkemizin ekonomisi, istihdamı ve millî geliri açısından yaratacağı etkileri belirtmişken aslında, bunu pekiştirdiniz ve Komisyonun da çalışmasına ve raporunu büyük bir katkı sunacağını düşünüyorum.

Ben, sizi çok yakından takip ediyorum Hocam. Ben, sanayileşme stratejileri üzerine doktora tezimde sizin çalışmalarınızdan kitaplarınızdan, yayınlarınızdan, çok faydalandım; şimdi de yazılarınızı yakından takip ediyorum ve Komisyona sunum yapacağınızı duyduğumda... Hatta burada, keşke, mümkün olsaydı fiziksel olarak da sizi ağırlamış olsaydık.

Gerçekten, Avrupa Birliği açısından baktığımız zaman, ben, Avrupa Birliği alanında daha yakından çalışıyorum ve Komisyonla da bu konuda fikirlerimizi paylaşıyoruz diğer vekillerimizle birlikte. Gerçekten, bu Yeşil Mutabakat süreci, Avrupa Birliğinin uzun yıllar evvel ortaya koyduğu bir sürdürülebilir büyüme, kalkınma stratejisi ve bir istihdam politikası ve birçok farklı alanda sizin de belirttiğiniz gibi, tarım, döngüsel ekonomi, sıfır kirlilik, ekosistem, biyoçeşitlilik, sürdürülebilir ulaşım, temiz yenilenebilir enerji, AR-GE, inovasyon gibi birçok alanı da etkiliyor ve kapsıyor. Siz de bugün sunumunuzda bütün... Ve döngüsel ekonomi tabii ki, ürün politikaları, dijitalleşme, birçok alt sektörü de beraberinde getiriyor ve bütüncül bir politika gerektiriyor ve Paris Anlaşması'nın da önemini salt orada sadece fonlara ulaşma noktasında değil ya da bizi işte gelişmiş ülke statüsünden çıkarmak değil, bizim taahhütlerimizi yerine getirmekle birlikte nasıl bir uluslararası alandaki iklim diplomasisinde -siz çok güzel ifade ettiniz- nasıl bir etki yaratacağını da ortaya koydunuz ve bunu ampirik çalışmayla da kanıtladınız, bu çok değerli bence çünkü dün, burada, Çevre Bakanının sunumunda "Biz bu anlaşmayı imzalamasak da olur, biz zaten bunun daha ilerisi uygulamalar yapıyoruz." gibi bir tez ileri sürüldü. Yani hep bu noktaya geliyoruz: Zaten İstanbul Sözleşmesi'ni de imzalayalım, daha ilerisini yapıyoruz. Zaten Avrupa Birliğine üyelik de çok önemli değil, biz daha ilerisi politikalar da yapıyoruz. İşte Paris'te de aynı noktaya geliyoruz. Bunun böyle olmadığı bilimsel verilerle ortada ve gerçekten önemli söylediğiniz kavram, uluslararası iklim diplomasisinde yalnız kalan bir ekonomiye dönüşüyoruz ve uluslararası kamuoyunda zorlandığımız bir gündem maddesiyle karşı karşıya kalıyoruz. Bunun önemini iyi ortaya koymalıyız ve bu Komisyonun da bence, bu noktada, biraz Çevre Bakanının dünkü yaklaşımından farklı bir tez ortaya koymalı diye düşünüyorum. Gerçekten, söylediğiniz verilerle karşılaştığımızda -biz de bunu söyledik- Türkiye ekonomisinin karşı karşıya kalacağı, cari açığımız kadar bir değer gibi. Gerçekten, önemli veriyi ortaya koydunuz, bu bize ek bir yük getirecek. Burada, sektörel çalışmalar çok önemli, Türkiye'nin belki bugün yapması gereken o sektörel çalışmaları nasıl ortaya koyacak? Hangi kritik sektörleri önceleyecek ve hemen hızlıca bu sürece katılacak? Sizin çalışmanızda siz hangi sektörleri daha çok kullandığınız Hocam? Temel olarak öneriniz nedir? Yani bu bilimsel kanıtlanmış ve ampirik olarak ortaya konulmuş bu çalışma, bu değerli çalışma sonucunda Türkiye'nin ya da ilgili bakanlıkların hangi sektörlerde ve en hızlı şekilde bu maliyetle karşılaşmamak için ne yapmamız gerekiyor? Bununla ilgili sizin ampirik çalışmanızın sonucu ne oldu bize söyleyeceğiniz? Bu Komisyonun çalışmasına da eklenecek kısmı çünkü bu çok önemli. Bütüncül bir politika olmadığını biz burada tespit ettik değerli Hocam. İlgili bakanlıklar, Ticaret, Enerji, Çevre ve Hazine Bakanlığı, bu 4 bakanlığın çatı bir eylem grubuyla bir araya geldiklerini... Ama bunun somut bir sonucu yok. Dünya sıfır emisyonu tartışırken biz sizin verdiğiniz veriye baktığımız zaman yani tamamen iki ayrı noktaya doğru gidiyoruz gibi bir durum var şu anki güncel durumda. Elzem olarak sıraladığımızda, neleri yapmamız gerektiği ve hangi sektörleri özellikle öncelememiz gerektiğini belirtirseniz Komisyonun çalışmasına katkı sunar düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum Hocam değerli çalışmalarınız için.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz efendim.

Şimdi, bir milletvekilimiz Eskişehir'de şu anda, Covid'ten dolayı evinde ama bir sorusu var.

Jale Hanım geçmiş olsun diliyoruz.

Jale Nur Süllü Eskişehir Milletvekili, buyurun.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) - Geliyor mu sesim Sayın Başkan?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Geliyor, hatta çok sağlıklı geliyor.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) - Teşekkür ederim, sağ olun.

Aslında, biz, Erinç Hocayı dinlemeyi çok uzun süredir bekliyorduk. Bugün, orada olup dinlemeyi isterdim ama kendisi de on-line bağlandı, ben de aynı şekilde.

Çok teşekkür ediyoruz her şeyden önce sunumu için, çok değerli bir sunum oldu bizler için. Ben sorularımı çok uzatmadan hemen sormak istiyorum.

Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı kapsamında sınırda karbon düzenleme mekanizması işler hâle gelirse, bizim ilgili sektörlerdeki ihracat firmalarına girecek ek maliyet, Türk finans sektörümüzü nasıl etkileyecek? Siz 30 milyar dolar dış cari açığımız olacağından söz ettiniz, finans piyasalarımız bundan nasıl etkilenecek?

İkinci sorum: Avrupa yeşil düzeninden etkilenecek ilgili sektörlerdeki ihracat firmaları bankaların kredi portföyü içerisinde ne kadar bir büyüklüğe sahip?

Üçüncü sorum: Türkiye’de finans ve bankacılık sektörünü düzenleyen kurumlar, finans sektörünün ve ihracatçı firmaların olumsuz etkilenmesini engelleyecek hangi önlemleri alıyorlar? Biz, aslında, burada ısrarla -Dışişleri Bakanlığı temsilciniz söylemişti- başından beri Hazine ve Maliye Bakanlığı temsilcimizi de dinlememiz gerektiğini, Bakanlığı mutlaka dinlememiz gerektiğini, Merkez Bankasını, belki Türk Sınai Kalkınma Bankasını ve hatta olabiliyorsa bu konuda hazırlıklı özel sektör bankalarını da dinlememiz gerektiğini söylüyorum. Dolayısıyla Türk finans sektörü nasıl önlemler alıyor olabilecek olumsuzluklara karşı? Türk finans otoriteleri tarafından alınan ya da alınacak önlemler Türk finans sektörünün ve firmaların sürdürülebilir finans piyasalarına erişimini nasıl etkileyecek? Ayrıca Türk finans sektöründe yapılan ya da yapılması gereken düzenlemelerin Avrupa yeşil düzeninden etkilenecek sektör firmaları etkisi kapsamında hangi önlemleri alıyor? Yapılan düzenlemeler ve çalışmalar finans sektörünün ve ihracat firmalarının millî gelire etkisini ne yönde etkileyecek? Türkiye’nin düşük karbonlu kalkınma modeline geçiş sürecinde kamu ve Türk finans sektörünün ihtiyaç duyduğu kaynaklar için hangi finansman mekanizmaları geliştirilmesi gerekiyor? Ayrıca, sürdürülebilir yatırımların ivmelendirilmesi için hangi önlemler geliştirilebilecek ya da geliştirilmesi gerekiyor? Sürdürülebilir alanları finanse etmeye yönelik kredilerde vergi avantajı, finansmanda maliyet avantajı, yaratılan sürdürülebilir yatırımların takibi gibi yeşil, sosyal ve sürdürülebilir, bonoların cazip hâle getirilmesi, şeffaflık ve veri kullanılabilirliği, finansal olmayan raporlamaların teşvik edilmesi, etkinleştirilmesi, yerel taksonomi gibi, ne gibi önlemler alınması gerekiyor?

Bir de, sizce, Türkiye’nin doğru bir iklim politikası nasıl olmalı? Burada, ülkemize, devlet ve kamu kurumlarına düşen, bakanlıklara düşen ve vatandaşlarımızın sorumlulukları neler? Biz yasama olarak neler yapmalıyız? Siyasi partiler olarak ve politikacılar olarak, politika üreticileri olarak bizlere önerileriniz neler? Bunları özellikle sormak istiyorum.

Bir de, biz hep Avrupa Birliğinin bu düzenlemesinin Türkiye’ye etkisini konuşuyoruz. Peki, Türkiye’sizlik Avrupa için nasıl bir öneme sahip olacak? Türkiye’sizliğin bedelini hesaplamak mümkün mü? Yani başka bir deyişle Türkiye’yle ticaret Avrupa için ne kadar önemli ve değerli? Türkiye’nin 1970 ve 2017 arasında maddi kullanım trendleri hafriyat ekonomistlerini işaret ediyor daha çok. Türkiye’de hem ham madde kullanım tüketimi artmakta hem de verimlilik azalmakta. Farklı girdi-çıkı değerleri yoğun, katma değerleri düşük sektörlerimiz ekonomimizin bel kemiğini oluşturuyor şu anda. Türkiye için bu verim artışı nasıl olacak? Mevcut sektörlerin yeşil dönüşümü mümkün mü? Kaynakları nereden temin edeceğiz? Yine, vergi dersek zaten toplanan çevre vergileri, OECD verilerine göre millî

gelirin yüzde 4'ünden fazla ve dünyada en yüksek oranlarda neredeyse. İnsanlar vergi konusunda hem isteksiz hem de güvensiz yani bu konuda neler düşünüyorsunuz? Aslında biraz önce Murat Vekilim de sordu, kimseyi geride bırakmadan biz kömür santrallerini nasıl kapatacağız? Madencilerle nasıl anlaşacağız, maden sektörünü ve inşaat sektörünü bu Avrupa Yeşil Mutabakatı düzeninde nasıl düzenlememiz gerekiyor? Bir de Türkiye'de enerji fazlası var aslında, Avrupa karbon salınımında, emisyon salınımında da ne kadar yüksek oranda olduğumuzu en fazla kirleticili ülke Polonya'dan bile yüzde 30 fazla emisyon salgıladığımızı söylediniz. Türkiye'nin kendi kömür rezervlerine yatırım yapmak için verilen teşviklerin diğer yenilenebilir enerjilere yönlendirebilmesi mümkün olabilecek mi? Karbon kilitlenmesi denilen bu durumdan kurtulmak bizim için mümkün olacak mı?

Biraz, hızlı hızlı fazla sordum, onun için bağlanmak istedim Murat Vekilimi yormayayım diye.

Çok teşekkür ediyorum bağlanma imkânı verdiğiniz için, Erinç Hocama da bu sunum için teşekkür ediyorum çünkü gerçekten, biz bugüne kadar, su kaynakları, artı ülkemizdeki iklim krizini tetikleyen azaltım konusunda yoğun bir çaba sarf ettik ama tabii uyum konusu çok önemli. Dolayısıyla, bu Avrupa Yeşil Mutabakatı'na tüm bu sorular bağlamında nasıl uyum sağlayacak? Biz buna hazırlıklı değiliz görüldüğü kadarıyla.

Ben tekrar yineliyorum Hazine ve Maliye Bakanlığımızı ve Merkez Bankamızı da mutlaka dinleyelim diyorum tekrardan.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

Şimdi, Değerli Hocam, ben de müsadenezle bir soru sormak istiyorum. Aslında, sizin verdiğiniz sektörler itibarıyla 2018 yılına baktığımız zaman karbondioksit emisyonları milyon/ton olarak. Burada birinci sırada; elektrik üretimi gözüktüyor, o da 154 milyon/ton karbondioksite eşdeğer, ikinci sırada, ulaştırma gözüktüyor 82 milyon/ton; üçüncü sırada, çimento, 75 milyon/ton; dördüncü sırada, tarım 74 milyon/ton karbondioksite eşdeğer. Topladığım zaman, sadece bu 4 sektör 385 milyon/ton yapıyor ki bu da toplam emisyonun o yıl 520 milyon/tondu karbondioksit eş değeri olarak, yüzde 74'ünü teşkil ediyor, yani büyük bir kısmı 4 sektörde.

Şimdi, bu arada tabii, elektrikte, biz, özellikle yenilenebilir enerji konusunda çok büyük adımlar atıyoruz. Ulaştırmada, biliyorsunuz, emisyon kontrollü oldu, eski taşıtlar devre dışına alındı, bölünmüş yolların çok büyük faydası var, şimdi, elektrikli otomobillere geçiyoruz.

Çimento sektörü, tabii, bunun değerlendirilmesi lazım hakikaten. Bir de tarımda da belki iyi tarım uygulamalarıyla ben, bunların çok azaltılabileceği kanaatindeyim yani sadece 4 sektör üzerinde yoğunlaşsak biz, 2060 yılında belki Avrupa Birliği seviyesini yakalarız diye düşünüyoruz. “Sıfır emisyon” diyorlar ya, nötr. Çünkü bizim ormanlarımızda çok büyük gelişme var, diğer yenilenebilir enerjide çok büyük hamle yapılıyor. Bu konulardaki düşünceniz nedir yani? Şimdi, biz, hakikaten, sizin dediğiniz gibi, 1 milyar küsur milyon karbondioksit eş değeri varsayılan değerlere ulaşmamız da mümkün değil gibi gözüktüyor. Bu konudaki kanaatlerinizi almak istedim.

Teşekkür ediyoruz.

Ayrıca sunum için de gönülden teşekkür ediyoruz. Sağ olun.

Buyurun efendim, söz sizde.

PROF. DR. ALP ERİNÇ YELDAN – Çok çok teşekkür ederim Sayın Başkan, sayın Komisyon üyeleri, sayın milletvekillerimiz; güzel sözleriniz ve ilginiz için.

Böyle bir çalışma ortamı sağladığınız için ben de sizlere çok teşekkür borçluyum.

Şimdi, çok hızlıca cevap vereceğim fakat birçoğu benim takip ettiğim, benim katkıda bulunduğum yayın var, onları da sizlere iletiyor olacağım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – İletirseniz seviniriz efendim.

PROF. DR. ALPERİNÇ YELDAN – Ankara Milletvekilimiz “Küreselleşme ideolojisi bağlamında bu küresel iklim değişikliği nasıl bir yol izliyor, ne diyebilirsiniz?” diye çok önemli bir soru sordu.

Sözü Türkiye’ye getirmeden evvel, hepimiz hiç öyle saf insanlar değiliz yani dünyada çok önemli gelişmeler, bizim dışımızda çok önemli yeni tehditler ortaya çıkıyor. Ben, bu iklim değişikliği mücadelesini doğru perspektife koymak için şu alıntıyı çok sık kullanıyorum: Şimdi, hep ulus düzeyinde bakıyoruz -bakın, işte Türkiye, Çin, Hindistan, kirleticiler, az kirleticiler, Sahra Altı Afrika ülkeleri gibi- ama bir yanda da örneğin, Dünya Enerji Ajansı’nın bizimle paylaştığı bir veri var, diyor ki: “Şu anda, en büyük 20 çok uluslu şirket meta zincirleri içinde.” Yani üretimini Çin’de yapıyor, tasarımını New York’ta yapıyor, pazarlamasını Türkiye’de, Mısır’da, -atıyorum- Güney Kore’de yapıyor, tüketimini de bambaşka bir yerde yapıyor. Dünya çapında faaliyet gösteren 20 çok uluslu şirket, bugün, küresel emisyonların yüzde 30’undan doğrudan sorumlu durumda yani çok uluslu şirketleri de bu tartışma masasına getirmezsek küresel iklim mücadelesinde kalıcı, doğru bir sonuç da elde edemeyiz. İşin bu boyutunun da altını çizmek istedim.

Şimdi, bizim, Türkiye olarak ne yapmamız lazım? Şimdi, bu söylenene katılmıyorum: “Türkiye’nin tarihsel sorumluluğu, toplam içerisinde az, dünyayı az kirleten bir ülkeyiz. Dolayısıyla, üzerimize düşen büyük bir sorumluluk olmaması lazım. Biz, zaten kendi sorumluluklarımızı yerine getiriyoruz.” Bu, çok doğru bir yaklaşım değil, söylem olarak çok doğru bir yaklaşım değil çünkü biraz evvel ifade ettim; bu, artık bir uluslararası diplomasi, bir marka değeri olarak ortaya çıkıyor. Bakın, merkez bankacılığı gibi son derece tutucu, son derece muhafazakâr “Merkez Bankası sadece enflasyonla uğraşır.” diye düşünülen bir kurum bile artık iklim değişikliğiyle mücadelede görev alıyor. Yeşil finansman, yeşil merkez bankacılığı, Covid sonrasında yeşil toparlanma, yeşil istihdam biçimleri... Dünya bunları tartışıyor, bunların dışında kalıp “Biz kendi üzerimize düşeni zaten yapıyoruz.” demek yetmeyecek. Sadece bununla kalırsak kendimizi iyi ifade edemeyeceğiz ve dünyada gelişen bu yeşil kredi, yeşil finansman biçimlerinden de sürekli uzaklaşıyor olacağız.

Şimdi, burada ille de Ek 1 ülkesi olup olmamak hiç önem arz etmiyor çünkü Ek 1 hikâyesi neresinden bakarsanız bakın, otuz sene evvelinin, 1990 Rio de Janeiro’sunda kurgulanmış bir tasarım ve 2020’lerin küresel iklim değişikliği mücadelesinde hemen hemen hiç adı sanı olmayan bir konu. Bizi hiçbir şekilde bağlamaması lazım.

Biz şunu yapacağız: Dünya, artık yaklaşık 60 küsur ülke net-sıfır emisyonu koydu. Türkiye’nin, bırakın, net-sıfır emisyonu, mutlak anlamda azaltım gibi bir hedefi de yok. Bu, mutlak anlamda azaltım hedefini tasarlayacak bir planlama, bir modelleme çalışmasına ihtiyacımız var. Biz, bunlar üzerinde çok katkı verdik hâlâ şu anda UNDP, Dünya Bankası, Çevre Bakanlığı içindeki meslektaşlarımız yeni katkılarla bunları ortaya koyuyor. Bunların artık siyasi iradeye dönüşmesi lazım. “Hangi sektörler?” dedi hem Müzeyyen Hanım hem Murat Bey hem de -geçmişler olsun diyorum ben de- Jale Nur Milletvekilimiz.

Çok önemli, Sayın Başkan, sizin de vurguladığınız gibi 4 tane sektör öne çıkıyor. Enerji yani elektrik, tarım, ulaştırma, konut ve bina. Ulaştırma sektörünü, bir an evvel fosil yakıtlardan arındırmamız lazım. Konut ve bina sektörünü, bir an evvel çimento ağırlıklı bir tasarımdan daha organik, daha kalıcı ve daha uzun süre dayanıklı bir yapıya kavuşturacak bir dönüşümü gerçekleştirmemiz lazım.

Elektrik enerjisi üretiminde bilim insanlarının kullandığı “seviyelendirilmiş maliyet hesabı” diye bir kavram var “Her bir kilovat/saat elektrik üretmek için seviyelendirilmiş maliyetler nedir?” diye. Burada, Güneş, rüzgar ve jeotermale dayalı elektrik üretim maliyetlerinin hızla düştüğünü, son on sene içerisindeki düşen maliyetlerle artık kömür ve fosil yakıtta -doğal gaz da dâhil olmak üzere- dayalı elektrik üretiminden daha ucuza mal olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla, Müzeyyen Hanım’ın “Bu dönüşüm nasıl sağlanacak?” sorusunda iktisatçının anladığı anahtar kelime bu, maliyetler düşüyor. Biz, bir yenilenebilir enerjiye yapılan yatırım yoluyla bu maliyetlerdeki avantajı kullanabileceğimizi ve yatırım maliyetlerinin orta, uzun dönemde Türkiye’ye artan sosyal refah ve daha fazla istihdam olarak tanınacağını görüyoruz.

Modelimiz bütün Türkiye ekonomisinin tümünü kapsıyor, alt sektörler itibarıyla işin içinde, finans sektörü dâhil. Şimdi, çok vaktim yok fakat finans sektörünün yani Türkiye’nin finansal dönüşümünün kredi ihtiyacı olan şirketlere nasıl cevap verebileceği ve bu kredi finansmanının nereden, nasıl yaratılacağı konusunda da bir TÜBİTAK projesi yürütmeye hazırlanıyoruz. Bunların hepsi, takdir edersiniz ki birden bire, rastgele ortaya çıkan çalışmalar, kavramlar değil.

Finans biçiminin Paris Sözleşmesi’nde taahhüt edilen yılda 100 milyar dolarlık taahhüde dayandırılmaması gerektiğini, hayatın gerçekleri bize bu 100 milyar doların ne Avrupa ülkelerinden ne Amerika ülkelerinden sağlanmayacağını, yine küresel finans şirketlerinin olumlu adımları atan, gerçekçi, yeşil, kararlı, yenilenebilir enerjiye yönelik adımları atan ülkelere ve şirketlere tahsis edeceğini anlıyoruz. Bu kararlı adımı atmamız karşılığında ben, şu anda, hemen hemen bütün büyük merkez bankalarının ve finans şirketlerinin bu tür yatırımlara çok önemli kaynaklar ayırdığının ve Paris Sözleşmesi’yle kendilerini hiç bağlamadıklarını düşünüyorum. O bakımdan, Türkiye’nin Paris Sözleşmesi’ni imzalamaması vakit kaybından başka hiçbir şey ifade etmiyor. Bizim elimizi kolumuzu bağlayan bir olgu yok ama çok önemli fırsatlar var ve bu fırsatları yaratmak için de bu iklim diplomasisinde doğru adımları atmak ve kararlı adımları atmak Türkiye için önemlidir diye düşünüyorum.

Ben, sadece bilimsel verileri sizinle paylaştım. Bir dizi çalışmamız hep bu yönde, yenilenebilir istihdam, yenilenebilir enerji ve yeşil dönüşüm üzerinde Türkiye’nin özellikle bölgesel eşitsizliği azaltacak çok önemli bir ekonomik planlama fırsatı yakalayabileceğini gösteriyor.

Bu fırsatı tanıdığınız için hepinize çok teşekkür ederim Sayın Başkan; davetiniz için de.

Hepinizi saygıyla selamlarım. İyi çalışmalar diliyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, çok teşekkür ederiz katkılarınızdan dolayı, hakikaten gönülden teşekkür ediyoruz. Sağ olun, var olun efendim.

Arkadaşlar, önümüzdeki hafta salı günü 14.59’da toplanıyoruz ve orada özellikle, az önce belirttiğim gibi sizler sunum yapacaksınız ama gruplar belirlendi.

MURAT BAKAN (İzmir) – Biz, rapora ilişkin önerilerinizi de duymak istiyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, şöyle: Arkadaşlar, burada malum şeyleri tekrar anlatmayın, sadece raporda muhakkak bulunması gereken hususlara temas edelim. Bir de burada ne teklif edeceğiz, daha ziyade onlar üzerine yoğunlaşalım yani biz Komisyon olarak hangi tekliflerde bulunacağız? Mesela, az önce belirtti, ulaşımda, enerjide, vesairede bunları azaltmak için ve diğer yeşil alanların çoğaltılması konularında neler yapmamız gerektiği, hangi kurumun ne yapması gerektiği...

Mevzuatla alakalı hususları da özellikle Bülent Bey açıklayacak tahmin ediyorum. Mevzuatta, işte, Su Kanunu, İklim Kanunu vesaire bunlarla ilgili hususlar...

İklim grubu var, meteoroloji grubu var ama bunu bir grupta topladık. İklim grubu sunum yapar, yanında meteoroloji grubu... Ama bilinen şeyleri anlatmayacaksınız arkadaşlar. Meteoroloji grubu var ama aşağı yukarı iklimle çevre birbirine yakın, onlar iki ayrı grup hâlinde birlikte olurlar, on beş dakika biri sunarsa on beş dakika da öbürü sunar. Oturum tek fakat sunum ayrı olacak.

Bizim düşündüğümüz, salı günü iklim, meteoroloji grubu, orman grubu, ÇEM grubunu ayrı şey yaptık. Doğa Koruma ve Millî Parklar da ÇEM içinde veya orman içinde o da sunum yaparsa iyi olur. Tarım grubu da salı günü sunsun; tarım-orman birbirine yakın; diğer su grubu çarşamba, yer altı suları grubu çok önemli olduğu için onu ayırdık. Diğer enerji grubu ile eğitim grubu da... Onların zaten söyleyecekleri: “Müfredata da şunlar konulması gerekir.”, bunun gibi şeyler. Tamam mı arkadaşlar? Bir hazırlık yapın, ona göre sunumlarda bilinen şeyleri tekrar etmeyin, sunduk zaten; orman varlığımız şu bu; bunları tekrar etmeye gerek yok. Ne yapılması gerekiyor? İklim değişikliğiyle ilgili Orman Genel Müdürlüğü ne yapacak? Doğa Koruma ve Millî Parklar ne yapacak? Sulak alanlar ne olacak? Bunları istiyoruz. Kurumlara tavsiyeler... Yani ona yoğunlaşırsanız... Kim, neyi, nasıl yapacak?

Teşekkür ediyoruz, sağ olun, elinize sağlık.

Ayrıca, bütün çalışma grubumuzu da gönülden alkışlıyorum, gerçekten çok iyi takip ettiler.

Tabii ki kayıt yapan arkadaşlarımız da orada, onları da unutmuyoruz tabii.

Destek grubuna da teşekkür ediyoruz, sağ olun.

Toplantıyı kapatıyorum, hayırlı olsun.

Kapanma Saati: 16.56

